

Darbā neriskē –
ievēro darba drošību!

**APMĀCĪBAS DARBA
AIZSARDZĪBAS JOMĀ
t.sk. instruktāžas,
instrukciju sastādīšana**

DARBA AIZSARDZĪBA

**APMĀCĪBAS DARBA
AIZSARDZĪBAS JOMĀ
t.sk. instruktāžas,
instrukciju sastādīšana**

Rīga – 2006

DARBA AIZSARDZĪBA

PROJEKTU LĪDZFINANSĒ EIROPAS SAVIENĪBA

Izdots ESF Nacionālās programmas “**Atbalsts kapacitātes stiprināšanai par darba tirgus un dzimumu līdztiesības politikas ieviešanu atbildīgajās institūcijās, informācijas izplatīšanai un izpratnes paaugstināšanai**” projekta “**Darba drošības un darba tiesisko attiecību uzraudzības pilnveidošana**” VPD1/ESF/NVA/04/NP/3.1.4./0001/0006 ietvaros

Materiālus sagatavoja:
ANDRIS POMMERS

Materiālus koriģēja:
IMANTS KRISTIŅŠ, Valsts darba inspekcija

Datorsalikums: Jelgavas tipogrāfija
Iespiests: Jelgavas tipogrāfijā

PRIEKŠVĀRDS

Šīs vadlīnijas ir viens no izglītojošajiem materiāliem un tās izstrādātas, ņemot vērā to, ka atsevišķās nozarēs dažās darbības sfērās līdz šim nav bijusi pietiekama kvalitatīva informācija, kas saistīta ar darba drošības, veselības aizsardzības un darba tiesisko attiecību jomu. Šādu materiālu izdošana un izplatīšana rada papildus informētību un garantiju drošam darbam nodarbināto vidū. Pasaules prakse pierāda, ka sakārtotā darba vidē pieaug darba ražīgums, nodarbinātie strādā efektīvāk, samazinās nelaimes gadījumu un arodsaslimšanu skaits.

Ražošanas procesu nav iespējams uzturēt pilnīgi bez riska faktoru ietekmes, un to kontrole un samazināšana ir katra darba devēja pienākums.

Mūsdienu straujajos pārmaiņu laikos mainās arī darba vide – darbs kļūst arvien intensīvāks, prasa maksimālu uzmanību un koncentrēšanos, darba apjoma samērošana ar cilvēka garīgajām un fiziskajām spējām, dažādu organizatorisko jautājumu risināšanu. Tajā pašā laikā joprojām aktuālas ir tradicionālās darba aizsardzības problēmas – troksnis, vibrācija, elektromagnētiskie viļņi, putekļi, ķīmiskās vielas u.c. ietekmes faktori.

Pilnvērtīga kontrole un riska faktoru samazināšana līdz pieļaujamajiem līmeņiem ir iespējama tikai tad, ja darba devēji, darba aizsardzības speciālisti, atbildīgās amatpersonas un nodarbinātie ir informēti par riska faktoru raksturu un spēj prognozēt to iespējamās sekas un veikt pasākumus to savlaicīgai novēršanai.

Šīs vadlīnijas, kas izdotas ESF Nacionālās programmas “Atbalsts kapacitātes stiprināšanai par darba tirgus un dzimumu līdztiesības politikas ieviešanu atbildīgajās institūcijās, informācijas izplatīšanai un izpratnes paaugstināšanai” projekta “Darba drošības un darba tiesisko attiecību uzraudzības pilnveidošana” ietvaros, kļūs par vēl vienu instrumentu, ar kura palīdzību tiks gūtas zināšanas, kuras atvieglos darba devējiem izveidot iespējami drošu un nekaitīgu darba vidi, kā arī samazināt darba vides riska faktoru iedarbību līdz pieļaujamam līmenim.

Jānis Bērziņš

Valsts darba inspekcija
Direktors

SATURS		
I.	Darba aizsardzības apmācības sistēmas apraksts	5
II.	Normatīvo aktu analīze attiecībā uz darba aizsardzības apmācības jautājumiem	9
III.	Darba aizsardzības instruktāžas	22
IV.	Nodarbināto, kuri strādā īpašos apstākļos, apmācība un instruktāžas	24
V.	Darba aizsardzības instrukciju izstrādāšana	26
Pielikumi		
1.	Norīkojums paaugstinātas bīstamības darbam	28
2.	Instrukciju paraugi	29
3.	Instrukcijas satura strukturālā shēma	37
4.	Instruktāžu reģistrācijas žurnāli	38
5.	Izmantotās literatūras saraksts	39
Noderīgas adreses		40

I. DARBA AIZSARDZĪBAS APMĀCĪBAS SISTĒMAS APRAKSTS

Latvijas darba aizsardzības apmācības sistēmā turpinās reforma, kas ir vērsta uz darba aizsardzības apmācības līmeņa pakāpenisku paaugstināšanu uzņēmumu darba aizsardzības speciālistiem, nodarbinātajiem un darba devējiem. Jāatzīmē, ka atbilstoši Valsts darba inspekcijas pārskatiem, skaidri parādās fakts, ka nepietiekoša apmācība, turklāt dažāda veida, ir viens no būtiskākajiem iemesliem nelaiemes gadījumiem darbā, dažu gadu pat 33% no kopīgā nelaiemes gadījumu skaita. Ļoti bieži darba devēji neparedz finanšu līdzekļus ne darba aizsardzības speciālistu apmācībai, ne nodarbināto apmācībai, it īpaši jaunpieņemtajiem nodarbinātajiem. Nelaiemes gadījumos darbā cietušo sadalījums pēc darba stāža liecina, ka visbiežāk, nelaiemes gadījumi notikuši ar nodarbinātajiem, kuru darba stāžs nepārsniedz 1 gadu (aptuveni 35%) un ar darba stāžu no 1 līdz 3 gadiem (29%), tie ir vidējie rādītāji par pēdējiem 6 gadiem.

Raksturojot darba aizsardzības apmācību sistēmu, to iedala divās daļās: nodarbināto un darba aizsardzības speciālistu apmācība. Darba aizsardzības speciālistu apmācība tiek iedalīta divos līmeņos – pamatlīmeņa un augstākā līmeņa. Nodarbināto (darbu veicēju) apmācība sīkāk ir apskatīta turpmāk.

Latvijā darba aizsardzības apmācības sistēmas pamatprincipus nosaka Profesionālās izglītības likums, Vispārējās izglītības likums, Izglītības likums un Augstskolu likums. Ir šādi izglītību raksturojoši termini:

- 1) **arodizglītība** – daļēja vidējās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt otrā līmeņa profesionālo kvalifikāciju;
- 2) **centralizēts eksāmens** – pēc īpašas metodikas izveidots un pēc vienotas kārtības valsts mērogā organizēts eksāmens, lai novērtētu izglītojamo mācību sasniegumus profesionālās izglītības vai profesionālās kvalifikācijas ieguvei;
- 3) **praktikants** – izglītojamais, kas saskaņā ar attiecīgās profesionālās izglītības programmas praktiskās daļas apguvi atrodas mācību praksē iestādē, uzņēmumā (uzņēmēj sabiedrībā) vai organizācijā;
- 4) **profesija** – fiziskās personas nodarbošanās veids preču ražošanas, sadales vai pakalpojumu sfērā,

arī izglītībā, kultūrā un mākslā, kam nepieciešama noteikta sagatavotība (izglītība);

- 5) **profesionālā augstākā izglītība** – augstākās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt ceturto vai piekto līmeņa profesionālo kvalifikāciju;
- 6) **profesionālā pamatizglītība** – pamata pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt pirmā līmeņa profesionālo kvalifikāciju;
- 7) **profesionālā pieredze** – iepriekšēja darbošanās attiecīgajā profesijā Latvijas Republikā, kā arī ārvalstīs;
- 8) **profesionālā vidējā izglītība** – vidējās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt trešā līmeņa profesionālo kvalifikāciju;
- 9) **profesionālās kvalifikācijas līmenis** – teorētiskā un praktiskā sagatavotība, kas dod iespēju veikt noteiktai sarežģītības un atbildības pakāpei atbilstošu darbu.
- 10) **pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība** (koledžas izglītība) – augstākās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt ceturto profesionālās kvalifikācijas līmeni;
- 11) **otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība** – augstākās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt piekto profesionālās kvalifikācijas līmeni;
- 12) **profesionālā tālākizglītība** – profesionālās izglītības īpašs veids, kas pieaugušajiem ar iepriekšēju izglītību un profesionālo pieredzi dod iespēju iegūt noteikta līmeņa profesionālo kvalifikāciju;
- 13) **profesionālā pilnveide** – profesionālās izglītības īpašs veids, kas personām neatkarīgi no vecuma un iepriekšējās izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dod iespēju apgūt darba tirgus prasībām atbilstošas sistematizētas profesionālās zināšanas un prasmes.
- 14) **izglītības programmas akreditācija** – tiesību iegūšana izglītības iestādei izsniegt valsts atzītu izglītības dokumentu par konkrētai izglītības

programmai atbilstošas izglītības ieguvi. Akreditācijas gaitā vērtē attiecīgās izglītības programmas īstenošanas kvalitāti;

15) izglītības programmas licencēšana – tiesību piešķiršana izglītības iestādei īstenot noteiktu izglītības programmu;

Savukārt ir noteikti pieci profesionālās kvalifikācijas līmeņi:

- 1) **pirmais kvalifikācijas līmenis** – teorētiskā un praktiskā sagatavotība, kas dod iespēju veikt vienkāršus uzdevumus noteiktā praktiskās darbības sfērā;
- 2) **otrais kvalifikācijas līmenis** – teorētiskā un praktiskā sagatavotība, kas dod iespēju patstāvīgi veikt kvalificētu izpildītāja darbu;
- 3) **trešais kvalifikācijas līmenis** – paaugstināta teorētiskā sagatavotība un profesionālā meistarība, kas dod iespēju veikt noteiktus izpildītāja pienākumus, kuros ietilpst arī izpildāmā darba plānošana un organizēšana;
- 4) **ceturtais kvalifikācijas līmenis** – teorētiskā un praktiskā sagatavotība, kas dod iespēju veikt sarežģītu izpildītāja darbu, kā arī organizēt un vadīt citu speciālistu darbu;
- 5) **piektais kvalifikācijas līmenis** – noteiktas nozares speciālista augstākā kvalifikācija, kas dod iespēju plānot un veikt arī zinātniskās pētniecības darbu attiecīgajā nozarē.

Profesionālās izglītības jomā Ministru kabinets:

- 1) nosaka valsts politikas un stratēģijas virzienus profesionālajā izglītībā;
- 2) nosaka profesiju standartus un to izstrādes kārtību;
- 3) nosaka mācību prakses organizācijas kārtību;
- 4) nosaka valsts atzītu profesionālās kvalifikācijas dokumentu formu, izsniegšanas kritērijus un kārtību, kā arī profesionālās pilnveides un profesionālās ievirzes izglītību apliecināšanu dokumentu formu un izsniegšanas kārtību;

Izglītības un zinātnes ministrija:

- 1) izstrādā profesionālās izglītības iestāžu paraugnolikumus;
- 2) izveido un aktualizē profesiju standartu reģistru;
- 3) organizē profesiju standartu izstrādi;
- 4) izstrādā priekšlikumus un noteiktā kārtībā iesniedz pieprasījumu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanai, finansē savā pārziņā esošās profesionālās izglītības iestādes un profesionālās izglītības atbalsta iestādes no šim nolūkam piešķirtajiem līdzekļiem;
- 5) izstrādā mācību prakses organizācijas noteikumu un citu normatīvo aktu projektus profesionālajā izglītībā;
- 6) organizē profesionālo orientāciju un darba tirgus attīstības un darbaspēka pieprasījuma izpēti;
- 7) veic eksaminācijas centru akreditāciju Ministru kabineta noteiktajā kārtībā;
- 8) apstiprina koledžu un Izglītības un zinātnes ministrijas pārziņā esošo valsts profesionālo izglītības iestāžu nolikumus;
- 9) veic citas šajā likumā un Izglītības likumā noteiktās ar profesionālo izglītību saistītās funkcijas.

Visām mācību programmām jābūt licencētām un apmācības iestādēm akreditētām. Pamatlīmeņa apmācībai (160 vai 50 stundu) šos darbus veic Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālas izglītības centrs, bet augstākās pakāpes – 1. un 2. līmeņa profesionālās izglītības (ceturta vai piekta kvalifikācijas līmeņa) mācību iestādēm Izglītības un zinātnes ministrijas Augstākās izglītības departaments. Attiecīgi reģistrēts un ar Izglītības un zinātnes ministrijas rīkojumu apstiprināts profesijas standarts ir oficiāls dokuments izglītības tematiskai jomai. Atbilstoši Augstskolu likuma prasībām studiju programmas apstiprina augstskolas senāts. Pirms to apstiprināšanas organizējama neatkarīga programmu ekspertīze. Ar senāta lēmumu par jaunas studiju programmas ieviešanu tiek apstiprināts atbildīgais par attiecīgās programmas īstenošanu (studiju programmas direktors). Ikvienas studiju programmas īstenošanai jāsaņem licence Izglītības un zinātnes ministrijā Izglītības likumā

noteiktajā kārtībā. Viena mēneša laikā pēc licences saņemšanas studiju programma ierakstāma Izglītības programmu reģistrā.

Studiju programmas akreditējamās Ministru kabineta noteiktajā kārtībā divu gadu laikā no to īstenošanas uzsākšanas dienas un ne retāk kā reizi sešos gados. Viena mēneša laikā pēc akreditācijas Izglītības programmu reģistrā izdarāma atzīme par programmas akreditāciju.

Jāatzīmē, ka svarīga loma visā šai procesā ir profesijas standartam, jo uz to bāzes tiek izstrādātas mācību programmas augstskolām, bet pamatlīmenim darba grupa izstrādāja profesionālās pilnveides izglītības programmu “Pamatlīmeņa zināšanu programma darba aizsardzībā” – darba aizsardzības un uzticības personu sagatavošanai paraugu, ko tagad jau vairākus gadus izmanto par pamatu daudzās apmācību iestādēs. Izglītības un zinātnes ministrija sadarbībā ar Profesionālās izglītības sadarbības padomi, pieaicinot nozaru ministriju un profesionālo organizāciju pārstāvjus, organizē profesiju standartu projektu izstrādi, izstrādā profesiju standartu projektus, kā arī sniedz citām juridiskajām personām organizatorisku un metodisku atbalstu profesiju standartu projektu izstrādē.

Profesiju standartu reģistrs ir pieejams Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās izglītības centrā. Pašlaik ir izstrādāti vairāk nekā 300 profesiju standarti, no 2 līdz 5 profesionālās kvalifikācijas līmeņiem un tie ietver arī darba aizsardzības prasības. Tādējādi notiek darba aizsardzības speciālistu sagatavošanas funkciju pārbāzēšanās uz Izglītības un zinātnes ministrijas struktūrām, jo darba devējs vai darba aizsardzības speciālists, kurš apmācīts darba aizsardzībā Valsts darba inspekcijas licencētos uzņēmumos (uzņēmēj sabiedrībās) un ieguvis atbilstošu sertifikātu vai apliecību, ir tiesīgs veikt darba aizsardzības speciālista pienākumus, tai skaitā darba vides risku novērtēšanu uzņēmumā, līdz izsniegtās apliecības vai sertifikāta derīguma termiņa beigām, bet ne ilgāk kā līdz 2005. gada 31. decembrim. Valsts darba inspekcija licences uzņēmumiem (uzņēmēj sabiedrībām) vairs neizsniedz. Ja darba devējam vai darba aizsardzības speciālistam ir augstākā izglītība dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, veselības aizsardzības jomā vai tiesību zinātnēs, vismaz piecu gadu darba pieredze attiecīgajā profesijā un

apgūta pamatlīmeņa profesionālās pilnveides programma, viņš ir tiesīgs veikt darba aizsardzības speciālista pienākumus, tai skaitā darba vides riska novērtēšanu uzņēmumā, līdz 2008. gada 31. decembrim. Tas nozīmē, ka pieaug darba aizsardzības speciālistu loma un vienlaicīgi arī mainās darba prioritātes – pašlaik šajā pārejas periodā galveno darba smagumu bez tā sauktajiem “tekošajiem darbiem” veic darba aizsardzības speciālisti ar pamatlīmeņa zināšanām šajā jomā, apgūstot arī darba vides iekšējo organizāciju, risku identifikāciju, novērtēšanu utt., bet, darba vidē ienākot jauniem augstākā līmeņa speciālistiem, principiāli mainās darba aizsardzības speciālistu darba prioritātes. Darba aizsardzības līkums nosaka, ja uzņēmumā ir mazāk nekā 50 nodarbinātie, tad darba devējs norīko vienu darba aizsardzības speciālistu, ja vairāk kā 50 – izveido darba aizsardzības struktūrvienību vai norīko vairākus darba aizsardzības speciālistus. Kopumā valstī pēc dažādu avotu ziņām 2004. gadā bija vairāk kā 121000 uzņēmumu ar vairāk kā 955 tūkst. nodarbināto. Tā kā VDI ir apzinājusi aptuveni pusi uzņēmumu (49657), kuros bija nodarbināti 850926 cilvēki un tur strādāja 14129 darba aizsardzības speciālisti, tad var pieņemt, ka pavisam ir vajadzīgi aptuveni 30000 dažāda līmeņa speciālisti, tādējādi vēl jā sagatavo aptuveni 15000 darba aizsardzības speciālistu (dažādu līmeņu, tajā skaitā arī augstākā). Pēc Profesionālās izglītības centra datiem uz 2005. gada 29. jūniju bija licencētas un akreditētas 34 apmācības institūcijas darba aizsardzības pamatlīmeņa speciālistu sagatavošanai. Pašlaik Latvijas Universitāte vienīgā ir uzsākusi šo 2. augstākā līmeņa darba aizsardzības speciālistu sagatavošanu, un laika posmā no 2003. gada ir sagatavojusi 116 otrā, augstākā līmeņa darba aizsardzības speciālistu (viengadīgs apmācību kurss), 2005. –2006. mācību gadā ir uzņemti 62 studenti. Paralēli tam Rīgas Tehniskajā universitātē kopš 2004. gada ir uzsākta 2. augstākā līmeņa darba aizsardzības speciālistu, maģistru apmācība – 2 mācību gadu kurss, kur mācās 66 speciālisti, kas diplomus iegūs 2006. gadā, turklāt šogad tiek uzsākta arī 2. augstākā līmeņa darba aizsardzības speciālistu apmācība ar tālmācības metodi, pēc patreizējiem datiem ir pieņemti 32 studenti. Latvijas lauksaimniecības universitāte ar jauno, 2006. gadu (2. semestri) uzsāk 2. augstākā līmeņa darba aizsardzības speciālistu apmācības neklātienē. Diemžēl nav datu par potenciālo studentu skaitu. Nevar izdarīt secinājumus par uzticības personu sagatavošanu, jo nav

pieejami dati, par uzticības personu skaitu un to apmācības efektivitāti. Bez tam jāpiezīmē, ka bieži vien darba devēji sūta nodarbinātos uz 50 stundu mācībām, arī darba aizsardzības speciālistus, jo šie kursi ir lētāki par 160 stundu kursiem un arī īsāki, bet tik un tā nodarbinātajam ir apliecība par kursu beigšanu. Par darba aizsardzības speciālistiem jau tika runāts iepriekš, te jāpiebilst, ka darba devējs pats var veikt darba aizsardzības speciālista pienākumus, ja uzņēmumā ir ne vairāk kā desmit nodarbinātie un darba devējs ir apmācīts Ministru kabineta noteiktajā kārtībā vai, ja šeit minēto noteikto darba aizsardzības organizatorisko struktūru nav iespējams izveidot, darba devējs darba aizsardzības sistēmas izveidē un uzturēšanā iesaista kompetentu institūciju vai kompetentu speciālistu. Darba devējs informē kompetentu institūciju vai kompetentu speciālistu par darba aizsardzības pasākumiem uzņēmumā un darba vietās, kā arī par darba vides faktoriem, kuri rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai. Ja uzņēmumā ir izveidota darba aizsardzības organizatoriskā struktūra vai norīkoti vairāki darba aizsardzības speciālisti, tad konkrēto darba aizsardzības speciālistu uzdevumus un pienākumus nosaka darba devējs, ņemot vērā uzņēmuma struktūru, tehnoloģijas sarežģītību un darba aizsardzības speciālistu zināšanu līmeni. Tā, piemēram, ja

atsevišķas ražotnes vai uzņēmuma filiāles teritoriāli nav vienā vietā vai pat dažādos teritoriālos reģionos, tad ieteicams katrā filiālē nodarbināt savu darba aizsardzības speciālistu, kas operatīvi risinātu jautājumus, arī instruktāžas. Protams, jāņem vērā arī filiāles apjomi un varbūt darba aizsardzības speciālista nodarbināšana nav nepieciešama vai arī var kādu nodarbināto nosūtīt uz darba aizsardzības speciālistu apmācības kursiem (pamatlīmeņa) un šos pienākumus viņš var pildīt papildus saviem tiešajiem pienākumiem (attiecīgi atvēlot tam pienācīgu laiku darba laika ietvaros). Ja ražotne ir vienā vietā teritoriāli, bet darba apjoms ir liels un daudzpusīgs, tad augstākā līmeņa darba aizsardzības speciālistiem pienākums ir:

- konstatēt darba vides riska faktorus, kuri rada vai var radīt risku nodarbināto drošībai un veselībai;
- noteikt nodarbinātos vai citas personas, kuru drošība un veselība ir pakļauta darba vides riskam;
- izvērtēt darba vides riska apjomu un raksturu;
- noteikt, kādi darba aizsardzības pasākumi ir nepieciešami, lai novērstu vai mazinātu darba vides riska faktorus.

Profesionālās darba aizsardzības apmācību rādītāji

Rādītāji	Apmācību sistēma	
	Esošā	Izmantojot apmācību zinātnisko pamatojumu
Apmācību mērķis	Visu nodarbināto iesaistīšana apmācībā; apmācāmajiem nodot informāciju, kas atspoguļo mācību materiālu saturu specialitātē	Nepieciešamo zināšanu, iemaņu, prasmes apjoma formēšana; apmācība drošām darba metodēm efektīvas profesionālās darbības veicot gan ražošanas jomā, gan citā praktiskā darbībā
Apmācību saturs	Unifikācijas izpaliek; Atkarība no programmu izstrādātāja un pasniedzēja pamatizglītības	Raksturo bāzes struktūras unificēts modelis un mācību programmas saturs ar diferencētu pieeju apmācības pakāpēm, ņemot vērā kvalifikācijas raksturojumus un darba aizsardzības un citas instrukcijas
Zināšanu novērtēšana	Teicams un labs apmācāmo novērtējums – pietiekami drošs speciālistu un nodarbināto sagatavošanas kvalitātes kritērijs	Pārliciecināšana profesionālo uzdevumu veikšana minimālā laikā; precīzas pamatzināšanas ražošanas un darba aizsardzības jomā, pārliciecināšana neraksturīgo funkciju noteikšana, nosakot novirzes no esošām normām un prasībām profesionālās un darba aizsardzības apmācībā ražošanā
Domāšanas principi	Tādi, kā vispārīglītojošā skolā, kas balstās lielākoties uz pasīvu zināšanu apguvi ar to aprakstošu izklāstu	Optimālās mērķtiecības principi; kombinētais apmācības algoritms
Maksimālais apmācības efekts	Pamatots uz katra apmācāmā individuālo radošo potenciālu	Sasniedzams stingri nesaistot ar katra individuālo potenciālu
Apmācības metodes	Tās, ko izmanto galvenokārt vispārīglītojošā skola (zināšanu apguve)	Lietišķo spēļu izmantošana; situāciju uzdevumu risināšana; modernu apmācības un zināšanu kontroles programmatūras izmantošana

Novērtējot darba vides risku, darba devējs ņem vērā, ka risku nodarbināto drošībai un veselībai galvenokārt var radīt:

- darba vietu izvietojums un iekārtojums;
- darba aprīkojuma izvēle un lietošana;
- fizikālo, ķīmisko, psiholoģisko, bioloģisko, fizioloģisko un citu darba vides faktoru iedarbība;
- darba un ražošanas metožu izvēle un lietošana, kā arī darba gaitas un darba laika organizācija;
- nepietiekama nodarbināto profesionālā sagatavotība un instruēšana, arī darba aizsardzības jomā;
- visu augstāk minēto apstākļu kopums.

Ikviens apmācību process ir pasniedzēja un izglītojamā mijiedarbība. Tas ir tāds attiecību modelis, kurā pasniedzējs gan māca, gan veicina izglītojamā zināšanu apguvi. Turklāt šajā procesā pasniedzējs veic stimulējošu funkciju, savukārt izglītojamais – aktīvi uztver.

Šādas savstarpējas attiecības starp pasniedzēju un izglītojamo ir iespējamās tikai tādā gadījumā, ja apmācībai ir atbilstošs mērķis un motivācija. Tikai tad, ja pastāv abi šie faktori, pasniedzēja vēlēšanās un uzdevums ir apmācīt, bet izglītojamā vēlēšanās, pienākums un iespējas – mācīties. Pasniedzējs un izglītojamais ir apmācību procesa galvenie elementi.

Apmācību procesu var iedalīt trīs posmos: sākotnējais apmācības apraksts jeb programmas sagatavošana; tās īstenošana jeb pāreja no apraksta uz realizāciju, un novērtēšana. Programmas gatavošanas posmā tiek noteiktas mācību metodes, pasniedzēja un izglītojamā darbības veidi; un visbeidzot, trešajā posmā tiek novērtēta apmācības kvalitāte. Pasniedzēja un izglītojamā darbība izpaužas savstarpējā mijiedarbībā, kas ir ikviena apmācības procesa pamats.

Dažādas darba aizsardzības apmācību metodes ir aprakstītas ES PHARE Latvijas – Spānijas divpusējās sadarbības projekta ietvaros sagatavotajā grāmatā „Darba aizsardzības apmācību metodes”.

II. NORMATĪVO AKTU PRASĪBAS ATTIECĪBĀ UZ APMĀCĪBU DARBA AIZSARDZĪBĀ

Šajā nodaļā ir analizētas darba aizsardzības normatīvo aktu galvenās prasības attiecībā uz darba aizsardzības apmācību un instruktāžu jautājumiem.

DARBA AIZSARDZĪBAS LIKUMS

(pieņemts 2001. gada 20. jūnijā)

Kā viens no darba aizsardzības vispārīgajiem principiem tiek atzīmēts darba devēja pienākums veikt nodarbināto instruktāžu un apmācību darba aizsardzības jomā (**4. pants**).

Darba devējam ir tiesības noteikt papildu apmācību darba aizsardzības jautājumos nodarbinātajam, kurš pārkāpis darba aizsardzības normatīvo aktu vai citu darba aizsardzības noteikumu prasības, ja šāds pārkāpums nav radījis risku citu cilvēku drošībai un veselībai, apmācības laikā nodarbinātajam saglabājot minimālo darba algu (**6. pants**).

Darba devēja pienākums ir darba aizsardzības jomā konsultēties ar nodarbinātajiem vai uzticības personām, kā arī nodrošināt uzticības personām iespēju piedalīties apspriedēs par jautājumiem, kas attiecas uz instruktāžām un apmācību plānošanu un organizēšanu darba aizsardzības jomā (**10. pants**).

Darba devējs nodrošina, lai darba vietas, kur saskaņā ar darba vides riska novērtējumu nodarbinātajiem darbā var draudēt nopietnas un tiešas briesmas, būtu pieejamas tikai tiem nodarbinātajiem, kuri instruēti vai apmācīti darba aizsardzības jomā, ņemot vērā attiecīgās darba vietas specifiku (**11. pants**).

Darba devējs norīko nodarbinātos, kuri apmācīti pirmās palīdzības sniegšanā, ugunsdzēsības un nodarbināto evakuācijas pasākumu veikšanā, un nodrošina, lai šie nodarbinātie būtu pietiekamā skaitā, attiecīgi instruēti un apgādāti ar nepieciešamo aprīkojumu (**12. pants**).

Darba devējs nodrošina, lai ikviens nodarbinātais saņemtu instruktāžu un tiktu apmācīts darba aizsardzības jomā, kas tieši attiecas uz viņa darba vietu un darba veikšanu. Šādu instruktāžu veic,

uzsākot darbu, mainoties darba raksturam vai darba apstākļiem, ieviešot jaunu vai mainot iepriekšējo darba aprīkojumu un ieviešot jaunu tehnoloģiju. Nodarbināto instruktāžu pielāgo darba vides riska pārmaiņām un periodiski atkārtoti (**14. pants**).

Darba devējs nodrošina uzticības personu papildu apmācību darba aizsardzības jomā mēneša laikā pēc to ievēlēšanas (**14. pants**).

Uzticības personu papildu apmācība darba aizsardzības jomā veicama darba laikā. Izdevumus, kas saistīti ar papildu apmācību, sedz darba devējs (**14. pants**).

Darba aizsardzības instrukcijām un apmācībai ir jābūt nodarbinātajiem saprotamai un piemērotai viņu profesionālajai sagatavotībai. Darba devējs pārliecinās par to, ka nodarbinātais ir sapratis darba aizsardzības instrukcijas un apmācību (**12. pants**).

Nodarbinātajam darba aizsardzības jomā ir pienākums piedalīties darba devēja rīkotajās instruktāžās un apmācībās darba aizsardzības jomā (**17. pants**).

Ministru kabineta noteikumi Nr. 323 (pieņemti 2003. gada 17. jūnijā) "Noteikumi par apmācību darba aizsardzības jautājumos"

I. Vispārīgais jautājums

1. Noteikumi nosaka:

- 1.1. darba aizsardzības speciālistu, uzticības personu un nodarbināto apmācības kārtību darba aizsardzības jautājumos;
- 1.2. darba aizsardzības apmācības līmeņus un tiem atbilstošās darba aizsardzības speciālistu tiesības.

Ir definēta noteikumu darbības sfēru, nosakot, ka noteikumu prasības attiecas uz aizsardzības speciālistiem, uzticības personām un nodarbinātajiem, kā arī atrunā aizsardzības apmācības līmeņus un darba aizsardzības speciālistu tiesības

II. Zināšanu līmeņi darba aizsardzības speciālistiem un uzticības personām

2. Zināšanas darba aizsardzības jomā iedala šādi:

- 2.1. pamatlīmeņa zināšanas, kuras apgūst profesionālās pilnveides izglītības programmā;
- 2.2. augstākā līmeņa zināšanas (profesionālā augstākā izglītība), kuru apgūst 1. vai 2. līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmās.

Latvijā tiek ieviesta pilnīgi jauna darba aizsardzības apmācības sistēma, iedalot darba aizsardzības speciālistus divās grupās pēc apgūto zināšanu apjoma. Pamatlīmeņa programmu topošie vai esošie darba aizsardzības speciālisti var apgūt Profesionālās izglītības centrā licencētos uzņēmumos pēc 160 stundu mācību programmas. Augstākā līmeņa zināšanas var iegūt tikai augstskolās, apgūstot attiecīgo mācību programmu viena vai divu gadu mācību kursā.

3. Pamatlīmeņa zināšanas darba aizsardzībā nepieciešams apgūt šādām personām:

- 3.1. darba devēja norīkotam darba aizsardzības speciālistam;
- 3.2. darba devējam, ja uzņēmumā ir ne vairāk kā desmit nodarbinātie un ja darba devējs pats veic darba aizsardzības speciālista pienākumus atbilstoši Darba aizsardzības likumam.

Pamatlīmeņa zināšanas darba aizsardzībā jāapgūst arī tiem darba aizsardzības speciālistiem, kuri iepriekš ir beiguši darba aizsardzības speciālistu kursus pēc 40 stundu apmācību programmas (apliecība derīga ne ilgāk kā līdz 2005. gada 31. decembrim).

4. Šo noteikumu 3. punktā minētās personas apgūst darba aizsardzības pamatlīmeņa zināšanu izglītības programmu 160 stundu apmērā, bet uzticības personas apgūst šīs programmas teorētisko daļu 50 stundu apmērā.

Apmācību programmai jāatbilst Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātajam „Darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu sagatavošanas programmas paraugam”.

Teorētiskajā apmācību daļā darba aizsardzības speciālisti apgūst tādas mācību blokus kā darba tiesiskās at-

niecības, darba aizsardzības organizācija uzņēmumā, arodveselība un darba drošība, elektrodrošības un ugunsdrošības pamati, pirmā palīdzība. Mācību programmā ietverti arī jautājumi attiecībā uz darba vides riska faktoriem un darba vides risku novērtēšanu.

Mācību programmas praktiskajā daļā darba aizsardzības speciālists veic praksi savā vai kādā citā uzņēmumā, par to sastādot prakses atskaiti, kas ietver arī riska novērtēšanas rezultātu apkopojumu.

5. Šo noteikumu 3. punktā minētās personas, kuras apguvušas pamatlīmeņa zināšanas darba aizsardzībā, ir tiesīgas veikt darba vides iekšējo uzraudzību, tai skaitā darba vides riska novērtēšanu, ja uzņēmumā ir ne vairāk kā piecdesmit nodarbināto un uz uzņēmumu neattiecas Ministru kabineta apstiprinātie saraksti par komercdarbības veidiem, kuros darba devējam obligāti jāpiesaista kompetenta institūcija.

Pamatlīmeņa zināšanas darba aizsardzībā apguvušie darba aizsardzības speciālisti ir tiesīgi veikt visus darba aizsardzības speciālista pienākumus bez ierobežojumiem, ja:

1. uzņēmumā ir ne vairāk kā piecdesmit nodarbināto;
2. uz uzņēmumu neattiecas Ministru kabineta apstiprinātie saraksti par komercdarbības veidiem, kuros darba devējam obligāti jāpiesaista kompetenta institūcija. Ar komercdarbību veidu sarakstiem var iepazīties Ministru kabineta 2005. gada 8. februāra noteikumos Nr. 99 "Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju".

Saskaņā ar Ministru kabineta 2001. gada 29. augusta noteikumiem Nr. 379 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība" darba vides iekšējā uzraudzība sastāv no šādiem posmiem:

1. darba vides iekšējās uzraudzības plānošana;
2. darba vides riska novērtēšana;
3. darba vides iekšējās uzraudzības īstenošana;

4. darba vides iekšējās uzraudzības pārbaude un pilnveidošana.

Darba vides riska novērtēšana ir preventīva rakstura process ar mērķi atklāt darba vidē esošos riska faktorus, kas jau apdraud vai nākotnē var apdraudēt nodarbināto drošību un veselību.

6. Uzņēmumos, kuros ir vairāk nekā piecdesmit nodarbināto, un uzņēmumos, uz kuriem attiecas Ministru kabineta apstiprinātie saraksti par komercdarbības veidiem, kuros darba devējam obligāti jāpiesaista kompetenta institūcija, šo noteikumu 3. punktā minētās personas, kas apguvušas pamatlīmeņa zināšanas darba aizsardzībā, ir tiesīgas veikt darba vides iekšējo uzraudzību un citus viņiem noteiktos pienākumus darba aizsardzības jomā, izņemot darba vides risku novērtēšanu.

Darba aizsardzības speciālistiem, kuri apguvuši pamatlīmeņa zināšanas, tiek noteikti darbības ierobežojumi, jo daudzos gadījumos ar pamatlīmeņa apmācību programmā apgūtās zināšanas nebūs pietiekamas, lai darba aizsardzības speciālists spētu pilnvērtīgi veikt savus pienākumus. Tas galvenokārt attiecas uz lielajiem uzņēmumiem un uzņēmumiem, kuri darbojas nozarēs, kas saistītas ar paaugstinātu risku nodarbinātajiem un kas minētas Ministru kabineta noteikumos Nr. 99 "Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju" (šie noteikumi stājas spēkā ar 2006. gada 1. janvāri). Paaugstināta riska nozares ir tās, kur saskaņā ar statistiku biežāk notiek nelaimes gadījumi darbā, tiek izmantotas bīstamās iekārtas, darba aprīkojums, ķīmiskās vielas u.c.

Kompetenta institūcija ir institūcija, kura uz attiecīga līguma pamata veic darba vides iekšējo uzraudzību uzņēmumā un kuras kompetence darba aizsardzības jautājumos novērtēta saskaņā ar Ministru kabineta 2005. gada 8. februāra noteikumiem Nr. 101 "**Noteikumi par prasībām kompetentām institūcijām un kompetentiem speciālistiem darba aizsardzības jautājumos un kompetences novērtēšanas kārtību**".

7. Personas, kas ieguvušas profesionālo augstāko izglītību darba aizsardzībā, ir tiesīgas veikt visus darba aizsardzības speciālista pienākumus, tai skaitā darba vides iekšējo uzraudzību un darba vides risku novērtēšanu.

Speciālists, kas ieguvis profesionālo augstāko izglītību darba aizsardzībā drīkst veikt visus darba aizsardzības pasākumus jebkurā uzņēmumā, neatkarīgi no tā lieluma un darbības jomas.

Saskaņā ar 2001. gada 20. jūnija likumu “Darba aizsardzības likums” darba aizsardzības speciālista pienākums ir organizēt un kontrolēt darba aizsardzības pasākumus uzņēmumā un veikt darba vides iekšējo uzraudzību. Parasti uzņēmumā darba aizsardzības speciālista pienākumus nosaka amata aprakstā un darba līgumā.

III. Izglītības iegūšana

8. Atbilstošas zināšanas darba aizsardzības jomā var iegūt, apgūstot šādas programmas:

8.1. pamatlīmeņa zināšanas – Izglītības un zinātnes ministrijas licencētās izglītības programmas;

Šīm zināšanu līmenim ir izstrādāta profesionālās pilnveides izglītības programma “Pamatlīmeņa zināšanu programma darba aizsardzībā” – darba aizsardzības un uzticības personu sagatavošanai paraugs, ko izmanto par pamatu daudzās apmācību iestādēs.

Pamatlīmeņa programmu var apgūt Profesionālās izglītības centrā licencētos un akreditētos uzņēmumos pēc 160 stundu mācību programmas. Šo uzņēmumu saraksts ir pieejams Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras mājas lapā www.osha.lv

Visām mācību programmām jābūt licencētām un apmācības iestādēm akreditētām. Pamatlīmeņa apmācībai (160 vai 50 stundu) licencēšanu veic Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās izglītības centrs, bet augstākās pakāpes – 1. un 2. līmeņa profesionālās izglītības (ceturtā vai piektā kvalifikācijas līmeņa) mācību iestādēm Izglītības un zinātnes ministrijas Augstākās izglītības departaments.

8.2. Augstāko profesionālo izglītību — Izglītības un zinātnes ministrijas akreditētās studiju programmas, ja tajās tiek apgūtas zināšanas atbilstoši profesiju standartiem PS 0094 “Darba aizsardzības speciālists” un PS 0100 “Darba aizsardzības vecākais speciālists”.

Izstrādājot profesijas standartu:

1. izveido darba grupu, iekļaujot tajā nozares vai starpnozaru sektora profesionālo organizāciju vai uzņēmumu pilnvarotus pārstāvjus;
2. izveido nodarbinātības aprakstu (informācija par nozari vai starpnozaru sektoru, kurā nodarbinātie varētu tikt nodarbināti, un norāde par viņiem nepieciešamo atbildības pakāpi);
3. nosaka nodarbināto pienākumus un uzdevumus (informācija, kas dod iespēju noteikt profesionālās izglītības programmu specifiskos uzdevumus un mērķus);
4. nosaka darba vidi raksturojošos īpašos fizikālos, bioloģiskos, ķīmiskos un organizatoriskos faktoros;
5. nosaka atsevišķu uzdevumu veikšanai nepieciešamās cilvēka īpašās fiziskās spējas;
6. nosaka profesijai raksturīgo pienākumu un uzdevumu veikšanai nepieciešamās vispārējās (sociālās, komunikatīvās, organizatoriskās) prasmes un profesionālās prasmes un zināšanas (informācija, kas dod iespēju noteikt profesionālo mācību priekšmetu, praktisko mācību, kvalifikācijas prakses un pārbaudījumu saturu);
7. nosaka profesijas atbilstību vienam no Profesionālās izglītības likumā noteiktajiem kvalifikācijas līmeņiem.

Profesiju standartu reģistrs ir pieejams Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās izglītības centrā. Pašlaik ir izstrādāti vairāk nekā 300 profesiju standarti, no 2 līdz 5 profesionālās kvalifikācijas līmenim un tie ietver arī darba aizsardzības prasības.

9. Izglītības programmu izstrādā izglītības iestāde atbilstoši Izglītības un zinātnes ministrijas apstiprinātajam darba

aizsardzības speciālistu un uzticības personu sagatavošanas programmas paraugam, un tās īstenošanas kārtību nosaka Profesionālās izglītības likums. Izglītības iestādei ir tiesības mainīt programmu, ņemot vērā grozījumus normatīvajos aktos darba aizsardzības jomā, darba devēju rakstiskos iesniegumus un apmācāmo personu izglītības līmeni, saglabājot negrozītus 90% no programmas parauga satura un ietverot visas programmas daļas.

Uz profesijas standartu bāzes tiek izstrādātas mācību programmas augstskolām. Izglītības un zinātnes ministrija sadarbībā ar Profesionālās izglītības sadarbības padomi, pieaicinot nozaru ministriju un profesionālo organizāciju pārstāvjus, organizē profesiju standartu projektu izstrādi, izstrādā profesiju standartu projektus, kā arī sniedz citām juridiskajām personām organizatorisku un metodisku atbalstu profesiju standartu projektu izstrādē.

Atbilstoši Augstskolu likuma prasībām studiju programmas apstiprina augstskolas senāts. Pirms to apstiprināšanas organizējama neatkarīga programmu ekspertīze. Ar senāta lēmumu par jaunas studiju programmas ieviešanu tiek apstiprināts atbildīgais par attiecīgās programmas īstenošanu (studiju programmas direktors). Ikvienas studiju programmas īstenošanai jāsaņem licence Izglītības un zinātnes ministrijā Izglītības likumā noteiktajā kārtībā. Viena mēneša laikā pēc licences saņemšanas studiju programma ierakstāma Izglītības programmu reģistrā.

Studiju programmas akreditējamās Ministru kabineta noteiktajā kārtībā divu gadu laikā no to īstenošanas uzsākšanas dienas un ne retāk kā reizi sešos gados. Viena mēneša laikā pēc akreditācijas Izglītības programmu reģistrā izdarāma atzīme par programmas akreditāciju.

Augstāko profesionālo izglītību darba aizsardzībā var iegūt augstskolās, piemēram, Latvijas Universitātē (jāmācās viens gads) un Rīgas Tehniskajā universitātē (jāmācās 2 gadi) – plašāk skatīt I. nodaļu.

10. Pēc pamatlīmeņa zināšanu izglītības programmas apgūšanas darba aizsardzības speciālists saņem apliecību par profesionālās pilnveides izglītības

ieguvi, bet uzticības persona — dokumentu par pamatlīmeņa zināšanu izglītības programmas teorētiskās daļas apguvi.

Apliecību izsniedz mācību iestāde, kura veica nodarbinātā apmācību. Apliecības derīguma termiņš normatīvajos aktos nav norādīts.

11. Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības ieguvei studiju programmas apjoms ir vismaz 80 kredītpunktu.
12. Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības ieguvei studiju programmas apjoms ir vismaz 40 kredītpunktu. Studiju programma tiek īstenota uz iepriekš iegūtas augstākās profesionālās vai akadēmiskās izglītības bāzes dabaszinātnēs, inženierzinātnēs vai veselības aizsardzības jomā.

Ir noteikti kritēriji, kādiem jāatbilst attiecīgā līmeņa apmācību programmām.

13. Izglītības iestādēm obligāto kursa programmu darba aizsardzībā nosaka Izglītības un zinātnes ministrija.

Izglītības un zinātnes ministrija sadarbībā ar Profesionālās izglītības sadarbības padomi, pieaicinot nozaru ministriju un profesionālo organizāciju pārstāvjus, organizē profesiju standartu projektu izstrādi, izstrādā profesiju standartu projektus.

Ikvienas studiju programmas īstenošanai jāsaņem licence Izglītības un zinātnes ministrijā Izglītības likumā noteiktajā kārtībā.

IV. Nodarbināto apmācība darba aizsardzības jautājumos uzņēmumā

14. Darba devējs, nodrošinot nodarbināto apmācību darba aizsardzības jautājumos, izvēlas tādu apmācības veidu, kas atbilst nodarbinātā profesionālajai sagatavotībai, ņemot vērā nodarbinātā izglītību, iepriekšējo apmācību, darba pieredzi un spējas, kā arī uzņēmuma specifiku.

15. Apmācības veidu darba devējs nosaka, konsultējoties ar darba aizsardzības speciālistu un uzticības personu.

Darba devējam uzņēmuma iekšējā dokumentācijā (piemēram, darba kārtības noteikumos, darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība) jāatrunā apmācību un instruktāžu veikšanas kārtība:

- kādos gadījumos (amatos, darbos) tiek veikta nodarbināto apmācība un kā tā izpaužas. Apmācība ir plašāks jēdziens kā instruktāža, jo, saskaņā ar šo noteikumu 16. punktu, instruktāža ir tikai viens no apmācību posmiem. Ne visos gadījumos būs nepieciešama nodarbināto apmācība, visbiežāk būs pietiekami veikt nodarbināto instruktāžu. Apmācība būtu nepieciešama nodarbinātajiem, kuri strādā ar darba aprīkojumu, kas ir sarežģīts, var radīt risku nodarbinātajiem, var radīt lielus finansiālus zaudējumus darba devējam, var būt smagas sekas avārijas gadījumā u.tml. Jānosaka, kādos gadījumos nodarbinātais tiek apmācīts pašā uzņēmumā un, kad nepieciešams sūtīt uz speciāliem apmācību kursiem uzņēmumos, kas nodarbojas ar speciālistu apmācību. Speciāla apmācība ir nepieciešama nodarbinātajiem, kuri apkalpo bīstamās iekārtas (skatīt IV. nodaļu). Ja apmācība tiek veikta uzņēmumā, jābūt noteiktiem kritērijiem kā tas notiek. Jābūt izstrādātai apmācību programmai, kvalificētiem pasniedzējiem (vai tiks izmantoti pieredzējuši uzņēmuma nodarbinātie, vai pieaicināti pasniedzēji), noteiktam apmācību ilgumam (teorētiskā un praktiskā daļa) un vērtēšanas kritērijiem (kā notiks zināšanu pārbaude – eksāmens vai tests u.tml.), kā arī šis process noteiktā kārtībā jādokumentē un jāreģistrē;
- kādas instruktāžas uzņēmumā tiek veiktas, cik bieži un kā tās notiek, kas drīkst veikt instruktāžas (piemēram, darba aizsardzības speciālists, tiešie darbu vadītāji, filiāļu vadītāji), kādi instruktāžu reģistrācijas žurnāli uzņēmumā ir un pie kā tie atrodas (piemēram, var būt viens žurnālu komplekts uz visu uzņēmumu, vai arī vairāki komplekti pie struktūrvienību vadītājiem, filiālēs u.tml.), prasības ārpuskārtas un mērķa instruktāžām. Tāpat, jābūt skaidram, pēc kādām instrukcijām attiecīgo amatu nodarbinātie ir jāinstruē.

16. Apmācība darba aizsardzības jautājumos ietver:

- 16.1. ievadapmācību, tai skaitā ievadinstruktāžu, nodarbinātajam stājoties darba attiecībās ar darba devēju;
- 16.2. apmācību, tai skaitā instruktāžu, darba vietā:
 - 16.2.1. sākotnējo — uzsākot darbu;
 - 16.2.2. atkārtoto — darba gaitā;
 - 16.2.3. neplānoto un mērķa instruktāžu.

Ir noteikti vairāki apmācību un instruktāžu veidi, kuri precīzāk ir analizēti III. nodaļā.

17. Nodarbinātajiem instruktāžā māca drošus un veselībai nekaitīgus darba paņēmienus, izskaidro darba devēja apstiprinātās instrukcijas, kurās noteikti darba aizsardzības pasākumi un prasības, kas jāievēro nodarbinātajiem, veicot konkrētu darbu vai pildot amata pienākumus.

Ar darba aizsardzības instruktāžu visbiežāk tiek saprasta nodarbināto iepazīstināšana ar uzņēmumā sastādītām rakstiskām instrukcijām, kurās aprakstītas darba aizsardzības prasības, kas nodarbinātajam jāzina, veicot konkrēto darbu. Taču instruktāžā nodarbinātie ir arī jāapmāca par drošiem un veselībai nekaitīgiem darba paņēmieniem un jāizskaidro instrukcijās noteiktās prasības.

18. Par instruktāžā izklāstītā materiāla apguvi instruētājs pārliecinās pārrunās.

Instruētājam ir jāpārliecinās, vai nodarbinātais ir apguvis darba aizsardzības prasības un drošus darba paņēmienus. Instruētājs var arī testa veidā pārliecināties, vai arī prasīt, lai nodarbinātais praktiski nodemonstrē savas iemaņas, piemēram, individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanā, darbā ar darba aprīkojumu u.c.

19. Nodarbināto instruktāžu darba aizsardzības jautājumos darba devējs veic atbilstoši šo noteikumu 1. pielikumā noteiktajai nodarbināto instruktāžas kārtībai.

Skatīt III. nodaļu.

20. Pēc apmācības, izņemot instruktažu, nodarbinātais kārto apgūto zināšanu un praktisko iemaņu pārbaudi.

Skatīt augstāk pie 15. punkta apraksta.

21. Ziņas par nodarbināto ievadapmācību (ievadinstruktažu) un apmācību (instruktāžu) darba vietā darba devējs reģistrē attiecīgos dokumentos (2. un 3. pielikums). Nodarbināto apmācību (instruktāžu) apliecinošo dokumentāciju darba devējs glabā 45 gadus, pēc tam likumā noteiktajā kārtībā to nodod arhīvā.

Tādējādi uzņēmumā jābūt vairākiem instruktažu reģistrācijas žurnāliem:

- ievadinstruktažu reģistrācijas žurnāls (MK noteikumu Nr. 323 2. pielikums);
- darba aizsardzības instruktažu reģistrācijas žurnāls (MK noteikumu Nr. 323 3. pielikums);
- ugunsdrošības instruktažu reģistrācijas žurnāls (var apvienot ar darba aizsardzības instruktažu žurnālu – Ministru kabineta 2004. gada 17. februāra noteikumi Nr. 82 “Ugunsdrošības noteikumi”);
- citi specifisku instruktažu reģistrācijas žurnāli, piemēram, apmeklētāju vai apakšuzņēmēju instruktažas (žurnālu formu var noteikt darba devējs pats).

Uzņēmumā var būt tikai viens instruktažu reģistrācijas žurnālu komplekts vai arī vairāki, piemēram, katrā uzņēmuma filiālē vai struktūrvienībā savs.

22. Apmācības (instruktāžas) uzraudzības un kontroles pasākumus, kā arī attiecīgās dokumentācijas uzturēšanu iekļauj uzņēmuma darba aizsardzības sistēmā.

Darba devējam vajadzētu noteikt sistēmu, kā tiek organizēta nodarbināto apmācība un instruktaža –

norīkot vai pilnvarot tos nodarbinātos (vadītājus, darba aizsardzības speciālistu u.c.), kas ir atbildīgi par apmācību un instruktažu organizēšanu, veikšanu un reģistrēšanu.

V. Noslēguma jautājumi

23. Darba devējs vai darba aizsardzības speciālists, kurš apmācīts darba aizsardzībā Valsts darba inspekcijas licencētos uzņēmumos (uzņēmēj sabiedrībās) un ieguvis atbilstošu sertifikātu vai apliecību, ir tiesīgs veikt darba aizsardzības speciālista pienākumus, tai skaitā darba vides risku novērtēšanu uzņēmumā, līdz izsniegtās apliecības vai sertifikāta derīguma termiņa beigām, bet ne ilgāk kā līdz 2005. gada 31. decembrim.

Šis punkts dod iespēju visiem tiem darba aizsardzības speciālistiem, kuri iepriekš (līdz 2003. gada 1. jūlijam) ir izgājuši 40 stundu apmācību vēl līdz 2005. gada 31. janvārim pildīt savus pienākumus pilnā mērā, kā arī, šiem darba aizsardzības speciālistiem tiek dots laiks veikt apmācību pēc jaunās 160 stundu apmācību programmas (iegūt pamatlīmeņa zināšanas), vai arī augstskolā iegūt augstāko profesionālo izglītību darba aizsardzībā.

24. Ja darba devējam vai darba aizsardzības speciālistam ir augstākā izglītība dabaszinātnēs, inženierzinātnēs, veselības aizsardzības jomā vai tiesību zinātnēs, vismaz piecu gadu darba pieredze attiecīgajā profesijā un apgūta pamatlīmeņa profesionālās pilnveides programma, viņš ir tiesīgs veikt darba aizsardzības speciālista pienākumus, tai skaitā darba vides riska novērtēšanu uzņēmumā, līdz 2008. gada 31. decembrim.

Šis punkts dod tiesības atsevišķu jomu speciālistiem ar pamatlīmeņa izglītību veikt visus darba aizsardzības pasākumus bez ierobežojumiem līdz 2008. gada beigām.

25. Noteikumi stājas spēkā ar 2003. gada 1. jūliju.

Citu Ministru kabineta noteikumu analīze

• **Ministru kabineta noteikumi Nr. 66** (pieņemti 2003. gada 4. februārī)

“Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret darba vides trokšņa radīto risku”

Lai, veicot kolektīvos aizsardzības pasākumus un nodrošinot kolektīvos aizsardzības līdzekļus, novērstu vai samazinātu trokšņa radīto risku, darba devējs nodrošina nodarbināto apmācību un instruēšanu par pareizu darba aprīkojuma lietošanu, lai līdz minimumam samazinātu viņu pakļaušanu trokšņa iedarbībai.

Darba vietās, kur trokšņa līmenis pārsniedz zemāko trokšņa ekspozīcijas darbības vērtību (80 dB(A)), darba devējs nodrošina nodarbināto un uzticības personu apmācību un instruēšanu par trokšņa radīto risku, īpašu uzmanību pievēršot:

1. trokšņa radītā riska raksturam un riskam nodarbināto dzirdei un citām orgānu sistēmām, kas varētu rasties trokšņa ietekmē;
2. veiktajiem un veicamajiem darba aizsardzības pasākumiem trokšņa radītā riska novēršanai vai samazināšanai un apstākļiem, kādos šie pasākumi veicami, īpaši norādot pasākumus, kas jāveic pašiem nodarbinātajiem;
3. šajos noteikumos minētajām trokšņa ekspozīcijas robežvērtībām un trokšņa ekspozīcijas darbības vērtībām;
4. trokšņa radītā riska novērtējumam, mērījumu rezultātiem un paskaidrojumiem par to nozīmi un potenciālajiem riskiem;
5. pareizai individuālo dzirdes aizsardzības līdzekļu lietošanai;
6. dzirdes pārbaudes nozīmei un dzirdes bojājuma pazīmēm, kā arī ziņošanai darba devējam par dzirdes pasliktināšanos;
7. apstākļiem, kuros nodarbinātajiem ir tiesības uz veselības pārbaudēm, un šo pārbaudžu nozīmei;

8. drošām darba metodēm, lai samazinātu pakļaušanu trokšņa iedarbībai.

• **Ministru kabineta noteikumi Nr. 92** (pieņemti 2003. gada 25. februārī)

“Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus”

Noteikumi nosaka vairākas prasības nodarbināto apmācībai:

1. ar pacelšanas iekārtām un to aprīkojumu drīkst strādāt tikai kvalificēti nodarbinātie, kuri ir apmācīti attiecīgo iekārtu lietošanā;
2. transportlīdzekļu vadītāji un mehānismu operatori ir īpaši apmācīti;
3. nodarbinātie, kas izmanto instalācijas, iekārtas un instrumentus, arī rokas instrumentus (darbināmus gan ar elektropiedziņu vai bez tās), ir speciāli apmācīti.

Bez tam būvniecības procesa organizācija ir ļoti specifiska un tajā darba aizsardzības jautājumus uzrauga, organizē un koordinē darba aizsardzības koordinatori.

• **Ministru kabineta noteikumi Nr.189** (pieņemti 2002. gada 21. maijā)

“Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar bioloģiskajām vielām”

Ja nodarbinātais darba procesā saskaras ar bioloģiskajiem aģentiem, darba devējs nodrošina nodarbināto un nodarbināto pārstāvju apmācību atbilstoši darba specifikai (arī praktisku apmācību) un nepieciešamo informāciju par attiecīgajiem darba aizsardzības pasākumiem.

Darba devējs informē nodarbinātos un viņu pārstāvjus par:

1. iespējamiem draudiem veselībai;
2. aizsardzības pasākumiem, kas veicami, lai nepieļautu bioloģiskā aģenta iedarbību;
3. higiēnas prasībām;

4. aizsardzības līdzekļu un aizsargapģērba lietošanu;
5. nodarbināto rīcību negadījumu laikā un rīcību, lai tos nepieļautu.

Darba devējs nodrošina nodarbinātajiem, kuriem ir saskare vai ir iespējama saskare ar bioloģiskiem aģentiem, šādu apmācību:

1. sākotnējo – pirms darba uzsākšanas;
2. periodisko – ne retāk kā reizi gadā;
3. papildu – ja darba vidē notiek pārmaiņas, kuras var ietekmēt nodarbinātā drošību un veselību.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 253 (pieņemti 2002. gada 25. jūnijā)**
“Darba aizsardzības prasības derīgo izrakteņu izpētē un ieguvē”

Tāpat kā citos Noteikumos, tiek uzsvērtas trīs veidu apmācība:

1. sākotnējā, darbu uzsākot;
2. periodiskā, ne retāk kā reizi gadā;
3. papildu, ja notikušas darba vietas, darba procesa (tehnoloģijas) vai darba aprīkojuma izmaiņas, avārijas, nelaimes gadījumi vai ir bijuši citi iemesli, kuru dēļ ir paaugstinājies darba vides risks.

Vietā, kur iespējama kaitīga atmosfēras ietekme, nodarbināto drošības un veselības aizsardzībai novieto elpināšanas un reanimācijas iekārtas. Ņemot vērā nodarbināto skaitu, kas varētu tikt pakļauti bīstamo vielu ietekmei, norīko nodarbinātos, kuri ir apmācīti rīkoties ar minētajām iekārtām.

Sprāgstvielas un sprādzienus ierosinošās ierīces uzglabā, transportē un izmanto tikai šajos darbos apmācīti nodarbinātie.

Nodarbinātie ir apmācīti evakuācijas un glābšanas līdzekļu lietošanā.

Drošības pasākumu mācības regulāri notiek visās darba vietās, kur parasti atrodas nodarbinātie. Mā-

cību mērķis ir sniegt zināšanas un pārbaudīt to nodarbināto prasmes un iemaņas, kuriem ir uzticēti specifiski pienākumi trauksmes gadījumā, īpaši, kas saistīti ar glābšanas ierīču lietošanu, izsniegšanu vai darbināšanu. Ja nepieciešams, arī citiem nodarbinātajiem iemāca pareizi lietot, izsniegt vai darbināt attiecīgās ierīces.

Nodarbinātie ir jāapmāca rīcībai avārijas situācijā.

Papildus vispārējai apmācībai nodarbinātie ir jāapmāca atbilstoši darba vietas specifikai, un šo apmācību katrai konkrētai darba vietai nosaka speciālā plānā.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 284 (pieņemti 2004. gada 13. aprīlī)**

“Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret vibrācijas radīto risku darba vidē”

Ja tiek pārsniegta šajos noteikumos noteiktā dienas ekspozīcijas darbības vērtība, pamatojoties uz riska novērtējuma rezultātiem, darba devējs izstrādā pasākumu plānu, lai līdz minimumam samazinātu vibrācijas iedarbību un ar to saistītos riskus. Pasākumu plānā paredz nodarbināto informēšanu un apmācību, īpaši attiecībā uz pareizu un drošu darba aprīkojuma lietošanu, lai līdz minimumam samazinātu viņu pakļaušanu vibrācijai.

Darba devējs nodrošina, lai nodarbinātie, kas pakļauti vibrācijas radītam riskam darba vietā, un šo nodarbināto pārstāvji tiktu apmācīti un viņiem saprotamā formā saņemtu informāciju par:

1. vibrācijas radīto risku nodarbināto drošībai un veselībai, kā arī iespējamiem ievainojumiem, ko var radīt lietotais darba aprīkojums;
2. darba aizsardzības pasākumiem, īpaši tiem, kas līdz minimumam samazina vibrācijas radītā riska ietekmi uz nodarbinātā drošību un veselību;
3. vibrācijas ekspozīcijas robežvērtībām un ekspozīcijas darbības vērtībām;
4. vibrācijas mērījumu un riska novērtēšanas rezultātiem;

5. vibrācijas radīto veselības traucējumu pazīmēm, veselības traucējumu savlaicīgas atklāšanas nozīmi un rīcību veselības traucējumu gadījumā;
6. apstākļiem, kādos nodarbinātajiem ir tiesības uz veselības pārbaudēm un šo pārbaudu nozīmi;
7. drošām darba metodēm, pareizu un drošu darba aprīkojuma lietošanu, lai izvairītos no vibrācijas radītā riska;
8. nodarbināto rīcību, ja noticis nelaimes gadījums darbā, kas saistīts ar vibrācijas ietekmi uz nodarbināto.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 300 (pieņemti 2003. gada 10. jūnijā)**

“Darba aizsardzības prasības darbā sprādzienbīstamā vidē”

Sprādzienbīstamās darba vietās nodrošina darbu uzraudzību, norīkojot speciāli apmācītu nodarbināto un piešķirot viņam piemērotus tehniskos līdzekļus šī uzdevuma veikšanai.

Darba devējs nodrošina sprādzienbīstamās darba vietās nodarbināto atbilstošu apmācību par drošu darbu veikšanu sprādzienbīstamā vidē un pasākumiem sprādzienbīstamas vides radītā riska novēršanai un samazināšanai, kā arī īpašu papildu apmācību nodarbinātajam, kurš ir atbildīgs par darbu uzraudzību.

Sprādzienbīstamām darba vietām darba devējs izstrādā:

1. rakstiskas instrukcijas drošai darbu veikšanai sprādzienbīstamā vidē;
2. pasākumu plānu ārkārtējām situācijām;
3. nodarbināto darba norīkojumu — atļauju sistēmu, ko piemēro, veicot bīstamas darbības un darbības, kas var radīt risku, ja tās veic kopā ar citām darbībām vai lietojot citu darba aprīkojumu.

Darba norīkojumu saskaņā ar darba devēja apstiprinātu kārtību izsniedz attiecīgajā darba vietā par darbu uzraudzību atbildīgais vai cits darba devēja norīkots īpaši apmācīts nodarbinātais.

Neapdraudot nodarbināto drošību, paredz iespēju īpaši apmācītiem nodarbinātajiem manuāli (ar rokām) izslēgt ar automātiskiem procesiem saistītas aizsarg-sistēmas vai darba aprīkojumu, kas novirzījies no paredzētajiem darba apstākļiem.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 343 (pieņemti 2002. gada 6. augustā)**

“Darba aizsardzības prasības, strādājot ar displeju”

Darba devējam ir pienākums atbilstoši apmācīt nodarbinātos pirms darba uzsākšanas un katru reizi, kad ir būtiski mainīta darba vide vai darba organizācija.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 344 (pieņemti 2002. gada 6. augustā)**

“Darba aizsardzības prasības, pārvietojot smagumus”

Lai garantētu nodarbināto drošību un veselību, nodarbinātajiem, kuru darbs ir saistīts ar smaguma pārvietošanu ar fizisko spēku, un viņu uzticības personām darba devējs nodrošina apmācības, kurās tiek iegūtas zināšanas par smaguma pārvietošanas un ergonomikas principiem, kā arī sniedz precīzu informāciju par pārvietojamā smaguma masu, smaguma centra izvietojumu un citiem būtiskiem faktoriem.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 372 (pieņemti 2002. gada 20. augustā)**

“Darba aizsardzības prasības, lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus”

Aizsardzības līdzekļa pārbaudi pirms lietošanas, tā apkopi, tīrīšanu, dezinfekciju un remontu saskaņā ar aizsardzības līdzekļa ražotāja pievienoto instrukciju veic šajos darbos apmācīti nodarbinātie.

Darba devējam ir šādi pienākumi:

1. informēt nodarbinātos par darba vides riska faktoriem, arī par tiem riska faktoriem, pret kuriem viņus aizsargā aizsardzības līdzeklis;
2. informēt nodarbinātos par visiem darba drošības un veselības aizsardzības pasākumiem, kas veicami,

lietojot aizsardzības līdzekļus;

3. nodrošināt, lai informācija par aizsardzības līdzekļiem nodarbinātajiem būtu pieejama un saprotama;
4. organizēt nodarbināto apmācību (teorētisko un praktisko) aizsardzības līdzekļu lietošanā.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 379 (pieņemti 2001. gada 23. augustā)**

“Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība”

Darba aizsardzības speciālistam vai darba devējam, ja viņš pats veic darba vides iekšējo uzraudzību, jābūt apmācītam darba aizsardzības jautājumos (saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 323).

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 399 (pieņemti 2002. gada 3. septembrī)**

“Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar ķīmiskajām vielām darba vietās”

Norīkojot nodarbināto darbā ar ķīmiskajām vielām un ķīmiskajiem produktiem, darba devējs ņem vērā nodarbinātā profesionālo izglītību, pieredzi, apmācības un sagatavotības līmeni darba aizsardzības jomā.

Nodarbināto teorētisko un praktisko apmācību par pirmās palīdzības sniegšanu un rīcību ārkārtējās situācijās (piemēram, ugunsgrēks, ķīmisko vielu noplūde) organizē ne retāk kā reizi gadā, ņemot vērā darba vietas specifiku un darbā lietojamo ķīmisko vielu un ķīmisko produktu īpašības.

Jāveic nodarbināto apmācība rīcībai ārkārtas situācijās, jo ārkārtējās situācijās bīstamajā zonā drīkst atrasties tikai tie nodarbinātie, kuri ir iesaistīti remontdarbos vai kuri veic noteiktus pasākumus ārkārtējās situācijas novēršanai un kuri ir īpaši apmācīti šādai rīcībai. Ārkārtējās situācijās bīstamajā zonā drīkst veikt tikai tos remontdarbus vai citus darbus, kas nepieciešami ārkārtējās situācijas radīto draudu un sekunovēršanai vai samazināšanai.

Darba devējs nodrošina nodarbinātos un nodarbināto uzticības personas ar darba specifikai atbilstošu apmācību un nepieciešamo informāciju par attiecīgajiem

darba aizsardzības pasākumiem, lai katrs nodarbinātais prastu aizsargāt sevi un citus nodarbinātos darba vietā.

Uzņēmumā jābūt izstrādātai dokumentācijai un nodarbinātajiem jānodrošina pieeju rakstiskai informācijai:

1. par riska novērtējumu, kas veikts saskaņā ar šo noteikumu II nodaļas prasībām, ievērojot jebkuras pārmaiņas darba vietā, kas var mainīt riska novērtējuma datus;
2. par pasākumiem riska novēršanai un samazināšanai un par pārmaiņām riska novērtējuma datus;
3. par ķīmiskajām vielām un ķīmiskajiem produktiem darba vietā, to koncentrāciju darba vides gaisā, risku nodarbināto drošībai un veselībai, kā arī par ķīmisko vielu un ķīmisko produktu aroda ekspozīcijas robežvērtībām;
4. par drošības datu lapās sniegto ķīmisko vielu un ķīmisko produktu raksturojumu saskaņā ar Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu likumu;
5. par rīcību un pasākumiem ārkārtējās situācijās.

Darba devējs nodrošina to nodarbināto apmācību, kuriem ir vai ir iespējama saskare ar ķīmiskajām vielām vai ķīmiskajiem produktiem:

1. pirms darba uzsākšanas;
2. regulāri, ne retāk kā reizi gadā;
3. atkārtoti, ja darba vidē notiek pārmaiņas, kuras var ietekmēt nodarbināto drošību un veselību, saņemta jauna informācija par ķīmisko vielu un ķīmisko produktu īpašībām vai konstatēts, ka nodarbinātā zināšanu līmenis ir nepietiekams.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 400 (pieņemti 2002. gada 3. septembrī)**

“Darba aizsardzības prasības drošības zīmju lietošanā”

Nodarbināto iepazīstina ar darba vietā lietotajām drošības zīmēm un drošības zīmju (īpaši signālu un vārdiskas saziņas) nozīmi, kā arī instruē par drošības zīmju lietošanu.

• **Ministru kabineta noteikumi Nr. 434 (pieņemti 2005. gada 21. jūnijā)**
“Darba aizsardzības prasības mežsaimniecībā”

Darba devējam ir jāpārbauda nodarbinātā kvalifikācija, jo nodarbinātais var veikt mežsaimniecības darbus, ja viņš ir ieguvis atbilstošu kvalifikāciju vai apguvis attiecīgu mācību kursu un ir instruēts par darba drošību.

Lai persona mežsaimniecības darbos varētu lietot krūmgriezi vai motorzāģi, nepieciešama personas kvalifikāciju apliecinoša licencētas izglītības iestādes izsniegta apliecība.

Darba devēja, viņa pārstāvja un pašnodarbinātā kvalifikācija ietver zināšanas par mežizstrādes, meža atjaunošanas un kopšanas plānošanu un organizēšanu, kā arī darba aizsardzības sistēmas organizēšanu uzņēmumā.

Darba devējs nodrošina:

1. nodarbināto apmācību un instruktažu par drošām darba metodēm un citiem darba aizsardzības jautājumiem saskaņā ar normatīvajiem aktiem par darba aizsardzību;
2. nodarbināto un viņu pārstāvju konsultēšanu ar darba aizsardzību saistītajos jautājumos un viņu līdzdalību ar darba aizsardzību saistītajos pasākumos;

Darba devējs novērtē nodarbināto zināšanas darba aizsardzības jomā un, ja nepieciešams, nodrošina papildu instruēšanu vai apmācību.

• **Ministru kabineta noteikumi Nr. 526 (pieņemti 2002. gada 9. decembrī)**
“Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu un strādājot augstumā”

Tiek noteikts, ka darbā ar aprīkojumu, kas var radīt palielinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai (piemēram, bīstamās iekārtas), norīko tikai speciāli apmācītus nodarbinātos.

Darba devējs nodrošina nodarbināto apmācību un instruēšanu jautājumos, kas saistīti ar darba aprīkojuma lietošanu (arī informēšanu par jebkuru risku, kas saistīts ar darba aprīkojuma lietošanu).

Darba devējs organizē apmācības un instruktažas šādos jautājumos:

1. attiecīgo sastatņu montāža, demontāža un sastatņu pārveides plāns;
2. drošība attiecīgo sastatņu montāžas, demontāžas vai pārveides laikā;
3. pasākumi, kas novērš cilvēku vai priekšmetu krišanas iespēju;
4. darba aizsardzības pasākumi, ja laika apstākļi var nelabvēlīgi ietekmēt attiecīgo sastatņu drošību;
5. pieļaujamā sastatņu slodze;
6. citi riska faktori, kas saistīti ar sastatņu montāžu, demontāžu vai pārveidi;
7. apmāca jautājumos, kas attiecas uz virvju, stiprinājumu un citu palīgīdzekļu lietošanu, strādājot augstumā, kā arī instruē par glābšanas metodēm;
8. nodarbinātos apmāca jautājumos, kas saistīti ar viņu darbu un darba procesā lietojamo darba aprīkojumu (t.sk. bīstamām iekārtām).

• **Ministru kabineta noteikumi Nr. 539 (pieņemti 2001. gada 27. decembrī)**
“Noteikumi par darba aizsardzības prasībām, saskaroties ar kancerogēnām vielām darba vietās”

Darba devējs nodrošina nodarbināto darba specifiskai atbilstošu apmācību (ieskaitot praktisku apmācību), kā arī nodrošina viņus ar nepieciešamo informāciju par attiecīgajiem darba aizsardzības pasākumiem, ja nodarbinātie darba procesā saskaras ar kancerogēniem, kā arī par rīcību un pasākumiem avārijas un citas ārkārtas situācijas gadījumā.

Apmācību atkārtoti organizē ne retāk kā reizi gadā, kā arī rodotos jebkurām pārmaiņām, kas varētu ietekmēt nodarbināto pakļaušanu kancerogēnu iedarbībai (piemēram, tehnoloģijas, darba apstākļu, darba aprīkojuma, aizsardzības līdzekļu maiņa).

Darba devējs informē nodarbinātos un viņu pārstāvjus par:

1. iespējamo risku (arī smēķēšanas izraisīto risku) veselībai;
2. pasākumiem riska novēršanai vai samazināšanai;
3. higiēnas prasībām;
4. rīcību avārijas gadījumā, tās novēršanā un citās ārkārtas situācijās, kā arī sniedz informāciju par glābšanas darbos iesaistīto nodarbināto rīcību;
5. kancerogēnus saturošu tīrņu, cauruļvadu, konteineru un citu iepakojumu marķējumu;
6. drošības zīmēm darba vietās un paaugstināta riska zonu iezīmēšanu un norobežošanu;
7. veicamajiem pasākumiem nodarbināto aizsardzībai no kancerogēnu iedarbības;
8. kancerogēnu koncentrāciju darba vidē, to mērīšanas kārtību un rezultātiem;
9. kolektīvajiem aizsardzības līdzekļiem;
10. darba vietā lietojamo aizsargapģērbu, aizsargapaviem, respiratoriem, to filtriem un citu aprīkojumu, to efektivitātes nodrošināšanu lietošanas laikā, lietošanas nepieciešamību un lietošanas noteikumiem;
11. kārtību, kādā paziņo par kancerogēnu koncentrācijas iespējamu paaugstināšanos, bīstamas situācijas iespējamiem cēloņiem un pasākumiem tās novēršanā, kā arī par citu rīcību ārkārtas situācijā;
12. nodarbināto norīkošanu pirmās palīdzības sniegšanai un ugunsdzēsības un evakuācijas darbu veikšanai;
13. apmācības plānošanu un organizēšanu.

● **Ministru kabineta noteikumi Nr. 852 (pieņemti 2004. gada 12. oktobrī)**
“Darba aizsardzības prasības darbā ar azbestu”

Ja nodarbinātais darba procesā saskaras vai var saskarties ar azbestu, darba devējs nodrošina nodarbināto un viņu pārstāvju atbilstošu apmācību (arī praktisko apmācību), skaidrā un saprotamā veidā

informējot viņus par:

1. azbesta vai azbestu saturošu materiālu putekļu īpašībām, to ietekmi un radītajiem potenciālajiem draudiem veselībai (arī par pastiprinātu azbesta negatīvo ietekmi, ja cilvēks smēķē, un iespējamo azbesta izraisītu audzēju veidošanos);
2. produktiem un materiāliem, kuri satur vai var saturēt azbestu;
3. darbībām, kas varētu pakļaut nodarbināto azbesta ietekmei;
4. rīcību darbā ar azbestu saturošiem atkritumiem;
5. riska novērtējuma rezultātiem, faktiskajām azbesta ekspozīcijas vērtībām un aroda ekspozīcijas robežvērtībām (ja nepieciešams, sniedz attiecīgus paskaidrojumus);
6. speciālajām higiēnas prasībām (arī par prasību atturēties no smēķēšanas, veicot darbu ar azbestu), darba telpu un iekārtu tīrīšanu un apkalpošanu;
7. riska novērtēšanu un tās nozīmi, preventīvajiem pasākumiem un drošām darba metodēm, lai līdz minimumam samazinātu saskari ar azbestu darba vietā;
8. kolektīvo un individuālo aizsardzības līdzekļu lietošanas nepieciešamību;
9. aizsargapģērba un individuālo aizsardzības līdzekļu pareizu izvēli un lietošanu saskaņā ar normatīvajiem aktiem;
10. rīcību ārkārtas situācijās;
11. veselības pārbaudēm, to rezultātu nozīmi.

Nodarbinātajiem, kuriem ir vai var būt saskare ar azbestu, darba devējs apmācības nodrošina:

1. pirms darba sākšanas;
2. regulāri, ne retāk kā reizi sešos mēnešos;
3. atkārtoti, ja notiek izmaiņas darba vidē, kas var ietekmēt nodarbinātā drošību un veselību.

III. Darba aizsardzības instruktāžas

Šī nodaļa izstrādāta atbilstoši **Ministru kabineta noteikumu Nr. 323** "Noteikumi par apmācību darba aizsardzības jautājumos" 1. pielikumam.

Darba aizsardzības instruktāžas laikā nodarbinātajiem jāsaņem visa nepieciešamā informācija un zināšanas, kā arī praktiskas iemaņas par drošiem darba paņēmieniem, IAL lietošanu u.c. jautājumiem, kas jāpārzina tieši konkrēta darba veikšanai droši un neapdraudot nodarbinātā un / vai citu personu dzīvību un veselību, kā arī neizraisot iekārtu avārijas vai citas ārkārtas situācijas.

Instruktāžu veikšanas kārtību uzņēmumam ir lietderīgi aprakstīt kādā iekšējā dokumentā, piemēram, darba kārtības noteikumos vai darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtībā, atrunājot, kas veic instruktāžas, kādas instruktāžas tiek veiktas, cik bieži, kādi instruktāžu reģistrācijas žurnāli ir uzņēmumā un kur tie glabājas, kas izstrādā vai aktualizē instrukcijas utt.

Ir vairāki instruktāžu veidi:

1. ievadinstruktāža;
2. instruktāža darba vietā;
3. atkārtotā;
4. neplānotā;
5. mērķa instruktāža.

Ievadinstruktāžu veic:

1. uzņēmumā (iestādē) – darba aizsardzības speciālists vai uzņēmuma vadītāja rakstiski norīkota persona;
2. uzņēmuma (iestādes) filiālēs – šo filiāļu darba aizsardzības speciālisti vai vadītāji.

Ievadinstruktāža nepieciešama visiem darbā pieņemtajiem neatkarīgi no to izglītības, darba stāža attiecīgajā profesijā vai amata, visiem, kas ieradušies komandējumā, kā arī audzēkņiem un studentiem, kas ieradušies ražošanas apmācībā vai praksē.

Veicot ievadinstruktāžu, ievēro šādas prasības:

1. nodarbinātos iepazīstina ar darba kārtības noteikumiem un darba aizsardzības pamatjautājumiem, organizējot lekciju vai pārrunas saskaņā ar izstrādāto instrukciju un ņemot vērā uzņēmuma (iestādes) īpatnības un specifiku;
2. ievadinstruktāža notiek piemērotos apstākļos, izmantojot tehniskos mācību un uzskates līdzekļus (piemēram, plakātus, maketus, modeļus, diapozitīvus, videofilmas, kā arī individuālos aizsardzības līdzekļus un citus palīg līdzekļus).

Darba devējam ir jānodrošina instruktāžu veikšanai pieņemama vieta, kā arī iespēja nodarbinātajiem darba laikā apmeklēt instruktāžu (lai nodarbinātajiem vēlāk nebūtu jāatstrādā instruktāžā pavadītais laiks). Instruktāžu nedrīkst organizēt pirms darba vai pēc darba. Pēc darba laika organizētai instruktāžai var būt arī zemāka lietderība, jo nodarbinātie pēc darba var būt noguruši un līdz ar to mazākas koncentrēšanās un uztveres spējas.

Instruktāža darba vietā ir nodarbināto iepazīstināšana ar veicamo darbu, instrukcijām un darba aizsardzības prasībām atbilstoši konkrētā darba veidam vai profesijai attiecīgajā darba vietā, izmantojot uzskates līdzekļus un praktiski parādot drošus darba paņēmienus un metodes.

Instruktāžu darba vietā organizē individuāli vai nodarbināto grupai, ja viņi nodarbināti viena veida darbos (piemēram, apkalpo viena veida iekārtas vai tehnoloģisko procesu).

Instruktāžu darba vietā veic tiešais darbu vadītājs. Nav pareizi, ja instruktāžu veikšana ir pilnībā uzticēta tikai darba aizsardzības speciālistam vai arī instruktāža aprobežojas tikai ar instrukciju izlasīšanu un parakstu instruktāžu reģistrācijas žurnālos. Darba aizsardzības speciālists nevar pārzināt dažādu darbu veikšanas nianses, tāpēc instruktāžu darba vietā jāveic tiešajam darba vadītājam, iesaistot darba aizsardzības speciālistu. Atsevišķiem specifiskiem darbiem vai nodarbināto grupām instruktāžas darba vietās ir jāveic bieži, piemēram, ja būtiski mainās darba apstākļi, kas var ietekmēt nodarbināto drošību un veselību, darbi dažādos objektos utml., kur ir svarīgi, lai nodarbinātie zinātu par notikušajām izmaiņām. Tāpēc tiešajiem darbu vadītājiem ir stingri jāseko līdzi padoto no-

darbināto darbiem un, nepieciešamības gadījumos, vispirms pašam jāapmeklē objekti, jāiepazīstas ar drošības apstākļiem un jāinstruē nodarbinātie.

Ministru kabineta noteikumu Nr. 323 „Noteikumi par apmācību darba aizsardzības jautājumos” 1. pielikumā lietotais termins „*instruktāža darba vietā*” daudzos var radīt jautājumu, kā ir ar tiem nodarbinātajiem, kuri katru dienu strādā citā objektā vai pat dienas laikā apmeklē vairākus objektus, t.sk., arī tādus bīstamus objektus kā būvlaukumi. Vai tiešajam vadītājam būtu jābraukā līdz katram savam padotajam un katru reizi jāveic instruktāža? Droši vien ka tas nebūtu lietderīgi, tāpēc savās iekšējās instruktāžās pēc iespējas plašāk jāinstruē nodarbinātie par iespējamiem riska faktoriem un rīcību dažādos objektos, kā arī, slēdzot līgumus par darbu izpildi, ietvert punktu par to, ka objekta īpašnieks vai valdītājs instruē nodarbinātos, kas ierodas viņa objektā strādāt.

Sākotnējā instruktāža konkrētajā darba vietā ir obligāta nodarbinātajiem, kuri:

1. uzsāk darbu, civildienestu vai mācību praksi;
2. ir norīkoti citā darba vietā vai cita darba veikšanai;
3. ir ieradušies komandējumā;
4. veic būvniecības un būvmontāžas darbus funkcionējoša uzņēmuma teritorijā.

Sākotnējā instruktāžā darba vietā iekļauj informāciju atbilstoši konkrētā darba veida vai profesijas darba aizsardzības instrukcijām, papildus iekļaujot šādus jautājumus:

1. vispārīgo informāciju par konkrēto cehu, iecirkni, objektu, tehnoloģisko procesu un iekārtām, darba un darba vietas organizāciju;
2. nodarbināto drošas pārvietošanās (maršruta) shēmu iecirkņā, ceha vai objekta teritorijā;
3. informāciju par darba vides riska faktoriem, to novēršanas vai mazināšanas pasākumiem.

Sākotnējo instruktāžu darba vietā veic tiešais darba vadītājs. Darba vadītājs katru nodarbināto instruē individuāli, praktiski parādot drošus darba

paņēmienus un metodes.

Atsevišķu jautājumu izklāstam tiešais darba vadītājs var pieaicināt attiecīgos speciālistus. Jebkurā gadījumā var pieaicināt darba aizsardzības speciālistu, kurš vairāk varēs informēt par darba vides riskiem, pasākumiem to samazināšanai, individuālajiem aizsardzības līdzekļiem un citiem darba aizsardzības jautājumiem.

Pēc instruktāžas ieteicams veikt nodarbinātā zināšanu pārbaudi (piemēram, testa veidā, vienkārši uzdodot jautājumus vai praktiski pārbaudot iemaņas). Ja nodarbinātā zināšanas pēc sākotnējās instruktāžas ir neapmierinošas, viņš netiek norīkots darbā un sākotnējo instruktāžu apgūst atkārtoti.

Pēc sākotnējās instruktāžas nodarbinātais uzsāk darbu un atkarībā no stāža, pieredzes un darba rakstura strādā pieredzējuša nodarbinātā uzraudzībā, līdz apgūst drošas darba metodes un paņēmienus, kā arī aprīkojuma lietošanas, darba aizsardzības un ugunsdrošības prasības. Pēc tam nodarbinātais tiek norīkots patstāvīgā darbā.

Atkārtotās (periodiskās) instruktāžas nolūks ir atgādināt darba aizsardzības noteikumu un instrukciju prasības, pārbaudīt un paaugstināt nodarbināto zināšanas šajā jomā.

Atkārtoto instruktāžu veic sākotnējās instruktāžas apjomā ne retāk kā reizi gadā, bet darbos ar bīstamām iekārtām, kā arī paaugstinātas bīstamības darbos (atbilstoši darba devēja apstiprinātajam sarakstam) ne retāk kā reizi sešos mēnešos.

Neplānoto instruktāžu veic sākotnējās instruktāžas apjomā, ja:

1. nodarbinātajiem mainās darba apstākļi, darba raksturs, darba vieta, darba aprīkojums, tehnoloģiskais vai darba process vai rodas citi faktori, kas var ietekmēt nodarbinātā drošību;
2. noticis nelaiemes gadījums vai konstatēta arod-saslimšana;
3. nodarbinātais pārtraucis darbu uz laiku, kas ilgāks par 60 kalendāra dienām, bet darbos ar bīstamām iekārtām vai darbos ar paaugstinātu bīstamību – uz laiku, kas ilgāks par 45 kalendāra dienām.

Mērķa instruktāžu pirms darbu uzsākšanas veic, ja nodarbinātie:

1. likvidē avāriju vai katastrofu sekas;
2. veic vienreizēju darbu, kas nav saistīts ar nodarbinātā profesiju, amatu vai pastāvīgi izpildāmiem pienākumiem;
3. veic vienreizēju darbu ārpus uzņēmuma teritorijas;
4. saskaņā ar darba devēja apstiprinātu sarakstu veic darbu, kura izpildei jānoformē norīkojums (atļauja). Ziņas par instruktāžu reģistrē attiecīgajā norīkojumā (atļaujā).

Instruktāžu organizē darba laikā, atvēlot pietiekami daudz laika pilnīgam un kvalitatīvam materiāla izklāstam, praktisko metožu un paņēmieni apguvei, kā arī zināšanu pārbaudei.

Paaugstinātas bīstamības darbu organizēšana

Uzņēmumam jānosaka, vai tiek veikti paaugstinātas bīstamības darbi un jā sastāda šo darbu saraksts, norādot nodarbinātos, kas šādus darbus drīkst veikt un kas drīkst dot atļauju šādu darbu veikšanai.

Ar paaugstinātas bīstamības darbiem jāsaprot darbi, kurus veicot, pastāv paaugstināts risks nodarbināto drošībai un veselībai un jāveic īpaši drošības pasākumi. Pie šādiem darbiem varētu attiecināt, piemēram, augstkāpēja darbu, darbu ar dažādām bīstamām iekārtām, darbus, kas saistīti ar paaugstinātu ugunsbīstamību, sprādzienbīstamību vai elektrobīstamību, darbus paaugstinātas bīstamības objektos – dažādos būvobjektos, ostās, naftas bāzēs utml. Uzņēmuma vadošajiem darbiniekiem kopā ar darba aizsardzības speciālistu jānosaka, kas uzņēmumā tiek uzskatīts par paaugstinātas bīstamības darbu. Ir jāizstrādā arī sistēma, kā šie darbi tiek organizēti. Lai nodarbināto pieļautu paaugstinātas bīstamības darbam, ir jāizsniedz speciāla norīkojuma veidlapa. Šādas veidlapas forma normatīvajos aktos nav noteikta un katrs uzņēmums var pats to izstrādāt pēc savām vajadzībām (vadlīniju 1. pielikumā ir dots veidlapas paraugs).

IV. NODARBINĀTO, KURI STRĀDĀ ĪPAŠOS APSTĀKĻOS, APMĀCĪBA UN INSTRUKTĀŽAS

Ir vairākas nodarbināto grupas, kuri strādā īpašos apstākļos. Līdz ar to darba devējiem ir jāpievērš vērība šo nodarbināto grupu apmācībai un instruktāžai.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2004. gada 8. jūnija noteikumu Nr. 527 “Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude” 2. pielikumu ar darbu īpašos apstākļos tiek saprasti šādi darbi un darbu veicēji:

- darbs augstumā vai darbs, kas saistīts ar pacelšanos augstumā (darbs uzskatāms par veicamu augstumā, ja tiek izpildīts 1,5 m attālumā no grunts, pārseguma vai darba sastatnes virsmas, virs kuras tiek veikti darbi konstrukciju, iekārtu, mašīnu un mehānismu uzstādīšanai, montāžai, ekspluatācijai un remontam);
- augstkāpēja darbs;
- tādu darbojošos elektroietaišu tehniskā apkalpošana un ekspluatācija, kuru spriegums ir 50 V un lielāks;
- darbs mežsaimniecībā un mežizstrādē, kokmateriālu transportēšana;
- naftas, naftas produktu un gāzes uzglabāšana, transportēšana un ekspluatācija;
- visu veidu pazemes darbi, ģeoloģiskā izlūkošana, topogrāfiskie darbi;
- darbs celtniecībā;
- bīstamo iekārtu ekspluatācija un apkalpošana;
- darbs ar sprāgstvielām, ugunsnedrošām vielām un krāsvielām dažādās saimnieciskajās ražotnēs;
- darbs gāzes avārijas dienestos, neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestos, glābšanas un ugunsdzēsības dienestos, lietojot gāzmaskas;
- darbs struktūrā, kurā darbiniekam ir atļauta šaujamo ierociņu nēsāšana un lietošana darba pienākumu veikšanai (t.sk. apsardzē);

- dzelzceļa personāls;
- civilās aviācijas personāls;
- elektrokāru un motobloku vadīšana.

Prasības šajās jomās vai darbos nodarbināto apmācībai un instruktāžai ir aprakstītas vadlīniju II. nodaļā, attiecīgajos nozaru normatīvajos aktos vai arī darba devējam pašam ir jānosaka apmācību veikšanas kārtība.

Attiecībā uz nodarbinātiem, kuri apkalpo bīstamās iekārtas, saskaņā ar likumu “Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību” un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 526 “Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu un strādājot augstumā”, bīstamo iekārtu valdītājam un/vai darba devējam ir pienākums nodrošināt bīstamo iekārtu apkalpojošā personāla apmācību un instruktāžas, kas paredzētas normatīvajos aktos par darba aizsardzību, ņemot vērā bīstamās iekārtas veidu, sarežģītības un bīstamības pakāpi, kā arī nodarbināto izglītību un iepriekšējā darba pieredzi. Jāpiezīmē, ka 2004. gada septembrī tika mainīta kārtība, kādā apmāca un atestē personas, kuras veic darbus ar bīstamajām iekārtām un, līdz ar to vairs nav spēkā Labklājības ministrijas 2000. gada 12. oktobra rīkojums Nr. 284 „Bīstamo iekārtu apkalpojošā personāla apmācības, atestācijas un zināšanu pārbaudes kārtība”. Tādējādi bīstamās iekārtas valdītājam ir izvēles iespējas, kur veikt nodarbināto apmācību – vai nu uzņēmumā, vai speciālā apmācības iestādē. Veicot apmācību uzņēmumā, ir jāizstrādā apmācību programma, kas aptvertu teorētiskās apmācības par normatīvo aktu prasībām darba drošības un nodarbināto veselības aizsardzības nodrošināšanā, par drošām darba metodēm, attiecīgās iekārtas uzbūvi, darba drošības prasībām un darbības principiem, kā arī praktiskās apmācības darbu izpildītājiem pieredzējušu atbilstošās jomas speciālistu vadībā. Nebūtu ieteicams organizēt uzņēmumā tikai nelielas vispārīgas apmācības, jo gadījumā, ja notiek nelaimes gadījums darbā vai bīstamās iekārtas avārija, darba devējam, būs jāpierāda, ka nodarbinātais ir apmācīts par visiem drošības un ekspluatācijas jautājumiem. Tāpēc, darba devējam rūpīgi jāizsver arī variants, ka nodarbinātais tiek nosūtīts uz apmācību speciālā apmācību uzņēmumā, kam ir gan pieredze speciālistu apmācībā, gan materiālā bāze, gan pieredzējuši pasniedzēji (informāciju par šādiem uzņēmumiem var saņemt Iz-

glītības un zinātnes ministrijas Profesionālā izglītības centra mājas lapā <http://www.izmpic.gov.lv>).

Instruktāžas bīstamo iekārtu apkalpošanas un ekspluatācijas jomā veic tādā pašā kārtībā un tās pašas personas analogi kā visas citas darba aizsardzības instruktāžas – atbilstoši Ministru kabineta 2003. gada 17. jūnija noteikumu Nr. 323 “Noteikumi par apmācību darba aizsardzības jautājumos” 1. pielikuma prasībām.

Vēl speciālā apmācība nepieciešama šādām, iepriekš neminētām, reglamentētām profesijām:

- **metinātājiem:** saskaņā ar Ministru kabineta 2001. gada 27. marta noteikumiem Nr. 143 “Noteikumi par metālmateriālu metinātāju un defektoskopistu profesionālās kvalifikācijas sertifikāciju reglamentētajā sfērā” 7. punktu, metinātāji drīkst veikt darbus reglamentētajā sfērā, ja to profesionālā kvalifikācija ir sertificēta paziņotajā institūcijā saskaņā ar vienu no šādiem standartiem:

1. LVS EN 287-1 “Metinātāju atestācijas pārbaude. Kausēšanas metināšana – 1. daļa: Tēraudi”;
2. LVS EN 287-2 “Metinātāju atestācijas pārbaude. Kausēšanas metināšana – 2. daļa: Alumīnijs un alumīnija sakausējumi”;
3. LVS EN ISO 9609-3 “Metinātāja atestācijas pārbaude. Kausēšanas metināšana – 3. daļa: Varš un vara sakausējumi”;
4. LVS EN ISO 9609-4 “Metinātāja atestācijas pārbaude. Kausēšanas metināšana – 4. daļa: Niķelis un niķeļa sakausējumi”;
5. LVS EN ISO 9609-5 “Metinātāja atestācijas pārbaude. Kausēšanas metināšana – 5. daļa: Titāns un titāna sakausējumi, cirkonijs un cirkonija sakausējumi”. Taču jāpiezīmē, ka šīs prasības attiecas tikai uz metinātājiem augstākminētajā sfērā – paugstinātas bīstamības darbu veikšanai, bet ne uz visiem metinātājiem.

- **defektoskopistiem:** saskaņā ar jau iepriekš minēto Ministru kabineta noteikumu Nr. 143 17. punktu, defektoskopisti drīkst veikt metināto savienojumu nesagraujošās pārbaudes reglamentētajā sfērā, ja to profesionālā kvalifikācija ir sertificēta paziņotajā

institūcijā saskaņā ar standartā LVS EN 473 “Nesagraujošās testēšanas personāla kvalifikācija. Galvenie principi” noteiktajām prasībām. Pārbaudes veicamas, izmantojot šādas metodes:

1. pārbaude ar virpuļstrāvu;
2. pārbaude ar magnētiskajām daļiņām;
3. pārbaude ar radiogrāfiju;
4. pārbaude ar ultraskaņu;
5. pārbaude ar krāsainajiem šķīdumiem (penetrācija);
6. pārbaude ar optiskajām ierīcēm.

- **personālam, kurš veic darbu elektroietaisēs:** apmācība tiek veikta saskaņā ar Latvijas energostandartu LEK 025 “Drošības prasības, veicot darbus elektroietaisēs”. Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija saskaņā ar 1999. gada 23. marta noteikumu Nr. 120 „Kartība, kādā izbeidzama Latvijas PSR normatīvo aktu piemērošana” 3. punktu, ar rīkojumu noteikusi pēc 2000. gada 1. janvāra līdz jaunu normatīvo aktu pieņemšanai, piemērot „Patērētāju elektroietaišu tehniskās ekspluatācijas noteikumu” 4. izdevumu). Līdz ar to uzņēmumos var lietot arī šo elektrodrošības kvalifikācijas sistēmu. Abiem dokumentiem ir rekomendējošs statuss un tie ir izmantojami pēc izvēles.

Speciālā apmācība nepieciešama arī nodarbinātajiem, kuri uzņēmumā atbildīgi par:

- **gāzes saimniecību:** saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 23 (pieņemti 20.01.1998.) „Gāzes piegādes un lietošanas noteikumi”;
- **ugunsdrošību:** saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 82 (pieņemti 17.02.2004.) „Ugunsdrošības noteikumi” par objekta ugunsdrošību atbildīgajiem darbiniekiem, personām, kuras izstrādā rīcības plānu ugunsgrēka gadījumam un ugunsdrošības instrukciju, kā arī personām, kuras veic ugunsdrošības instruktāžu, nepieciešama apmācība ugunsdrošības jomā:

1. atbilstoši VUGD izstrādātai 40 stundu mācību programmai, ja minētās personas strādā objektos, kuros

var atrasties vairāk par 50 cilvēkiem (izņemot dzīvojamās mājas), vai objektos ar sprādzienbīstamu vidi;

2. atbilstoši Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātai licencētai mācību programmai (ne mazāk par 160 stundām), ja minētās personas strādā objektos, kuros var atrasties vairāk par 200 cilvēkiem (izņemot dzīvojamās mājas).

V.

DARBA AIZSARDZĪBAS INSTRUKCIJU IZSTRĀDĀŠANA

1. Instrukciju izstrādāšanas process

Uzņēmumos var būt atšķirīgas pieejas instrukciju izstrādāšanas procesam, kā arī dažāds instrukciju skaits. Ir uzņēmumi, kuros ir desmitiem dažādu instrukciju un faktiski katram sīkākajam darbam ir sava instrukcija. Savukārt citi uzņēmumi izlīdzas ar vienu vai vairākām apjomīgām instrukcijām, kurās ir mēģināts aptvert visus būtiskākos jautājumus, kas nodarbinātajiem būtu jāpārzina, veicot darbu. Var izvēlēties gan vienu, gan otru ceļu, jo normatīvajos aktos nav noteikts, cik instrukcijām uzņēmumā jābūt. No vienas puses, darba devējam izdevīgāk ir, lai uzņēmumā būtu pēc iespējas vairāk instrukciju, kurās pēc iespējas precīzāk ir aprakstīti visi darba procesa soļi. Ja gadījumā nodarbinātais cietīs nelaiemes gadījumā, vieglāk būs izvērtēt tā cēloņus un noskaidrot vainīgos.

Ja tiek konstatēts, ka uzņēmumā nepieciešama kāda darba aizsardzības instrukcija, tās izstrādē noteikti jāiesaista gan darba aizsardzības speciālists, gan arī noteikti attiecīgā darba vadītājs vai nodarbinātais, kurš labi pārzina konkrēto darbu (iekārtu). Tāpat kā instruktāžu veikšanu, arī instrukciju izstrādāšanu nav ieteicams uzlikt par pienākumu tikai darba aizsardzības speciālistam, jo viņš nevar pārzināt visu darbu nianses, līdz ar to instrukcijā var netikt iekļautas būtiskas drošības prasības un informācija. Savukārt darba vadītājs vai pieredzējušais nodarbinātais var nezināt par riska faktoriem, to iedarbību uz veselību, individuālajiem aizsardzības līdzekļiem u.c.

Izstrādāto instrukciju apstiprina darba devējs vai viņa pilnvarota persona un nodarbinātie tiek iepazīstināti ar instrukciju.

2. Instrukciju rekomendējama saturs

Būtiski ir atcerēties, ka darba aizsardzības instrukcija nav ekspluatācijas instrukcija un tajā nav nepieciešams ietvert un sīki aprakstīt dažādas ekspluatācijas prasības, piemēram, kā iestādīt kaut kādus režīmus utml. Nodarbinātajiem jābūt pieejamai iekārtu ekspluatācijas un lietošanas dokumentācijai. Darba aizsardzības instrukcijā ietveramas konkrētas prasības, kas attiecas tieši uz darba aizsardzību. Normatīvajos aktos arī nav noteiktas vienotas prasības attiecībā uz darba aizsardzības instrukciju saturu. Taču ir dažādas prasības attiecībā uz to, kas nodarbinātajiem būtu jāzina.

Instrukcijās ieteicams ietvert šādu informāciju:

- vispārīgā informācija – prasības darba veicējam (izglītība, apmācība, vecums, veselības pārbaudes), organizatoriski jautājumi, tiesības pārtraukt darbu u.c.;
- iespējamie riska faktori – nodarbinātajiem jābūt informētiem par esošajiem / iespējamajiem riska faktoriem, to avotiem, ietekmi uz veselību un novēršanas / samazināšanas iespējām, kā arī to robežvērtībām un mērījumu rezultātiem (ja tādi ir veikti);
- kolektīvie aizsardzības līdzekļi – paredzēto kolektīvās aizsardzības līdzekļu (ierīces, zemējumi, aizsargekrāni, aizsargnožogojumi, apgaismojums darba zonā, ventilācija u.c.) klasifikāciju, pielietojumu, konstruktīvās īpatnības, apzīmējumus, signālkrašojumu, galvenās tehniskās un darba drošības prasības ekspluatācijas laikā, pārbaudes un apkopes;
- individuālie aizsardzības līdzekļi – informācija par to, kādi individuālie vai kolektīvie aizsardzības līdzekļi konkrētos gadījumos ir pielietojami, t.sk., norādot arī specifiskas lietas, piemēram, tieši kādi filtri nepieciešami respiratoriem, kāda veida drošības josta jālieto, kādi apavi jāvelk, prasības to apkopēm, pārbaudēm u.tml., lai nodarbinātais vienkārši varētu pārliicināties, vai viņa ekipējums ir atbilstošs;
- prasības darbu uzsākot – kā ieslēgt iekārtu, pārliicināties, vai viss ir kārtībā un iekārta iepriekšējās maiņas laikā nav bojāta, sagatavoties darbam, sagādāt nepieciešamos individuālos aizsardzības līdzekļus, izvietot nepieciešamos materiālus;
- prasības darba laikā – ko nedrīkst darīt (aizliegumi), ko drīkst, kā jādara (piemēram, iekārtas avārijas apturēšana), remontu, visi citi jautājumi un rīcības, kas var ietekmēt nodarbināto drošību un veselību;
- prasības darbu beidzot – kā izslēgt iekārtu, sakārtot darba vietu, nodot maiņu utml.;
- rīcība ārkārtas situācijās – kāda ir rīcības secība, kā nodarbinātajam jārīkojas traumu, nelaimes gadījumu, avāriju, ugunsgrēku un citu ārkārtas situāciju gadījumos, kā izsaukt palīdzības dienestus, pamatprasības pirmās palīdzības sniegšanā u.tml., lai nodarbinātais neapjuku un spētu ātri un adekvāti rīkoties, jo šādās situācijās bieži vien ļoti daudz ir atkarīgs tieši no ātras rīcības.

Instrukcija var būt ilustrēta ar tai pievienotiem pielikumiem (obligātie, rekomendējoša rakstura, uzziņas, paraugi u.c.), kā arī ziņas par darba apgērbiem, apaviem un citiem aizsardzības līdzekļiem, zīmējumi, attēli, shēmas u.c.

Dažus instrukciju paraugus skatīt 2. pielikumā.

3. pielikumā ir iekļauta instrukciju satura strukturālā shēma, kas ir izmantojama jebkuras darba aizsardzības instrukcijas izstrādāšanā.

Jāpiezīmē, ka šīs instrukcijas nav universālas un nederēs visos uzņēmumos, kuros tiek veikti instrukcijās aprakstītie darbi. Tāpēc, ja uzņēmums kaut kur iegādājas jau gatavu instrukciju, vajadzētu pieprasīt, lai tās izstrādātājs ierastos uzņēmumā un klātienē apskatītos konkrētā darba veikšanas apstākļus, izmantotās iekārtas, telpas u.tml., un ņemtu to vērā, izstrādājot instrukciju. Piemēram, elektrometinātājam dažādos uzņēmumos var būt dažādi darba apstākļi. Vienā uzņēmumā metinātājam ir iekārtots speciāls metināšanas postenis ar nosūces ventilāciju un metināšana notiek tikai šajā postenī uz vietas. Savukārt citā uzņēmumā metinātājs var strādāt jebkurā vietā visā ražotnē, dažādās telpās, kur vien tas ir nepieciešams. Protams, šajos gadījumos atsevišķas prasības atšķirsies un vienāda tipveida instrukcija nebūs pilnīga un var neaptvert būtiskas drošības prasības.

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS

NORĪKOJUMS PAAUGSTINĀTAS BĪSTAMĪBAS DARBAM

Izsniegšanas datums:		Reģistrācijas Nr.	
Veicamais darbs:			
Darba veikšanas vieta (uzņēmums, adrese):			
Norīkojuma derīgums (datums): no		līdz:	
Iespējamie riska faktori:		☐ Ķīmiskās vielas	
☐ Darbs augstumā / augstkāpēja darbs		☐ Putekļi	
☐ Troksnis		☐ Elektrobīstamība	
☐ Vibrācija (visa ķermeņa vai plaukstas – rokas)		☐ Sprādzienbīstamība	
☐ Redzes sasprindzinājums		☐ Ugunsbīstamība	
☐ Starojums		☐ Smagumu pārvietošana	
☐ Mehāniskie riski		☐ Piespiedu darba pozas	
☐ Traumas		☐ Vienveidīgas kustības	
Pielietojamie aizsardzības līdzekļi:		☐ Darba apģērbs un apavi	
☐ Aizsargķivere / cepure		☐ Sejas maska / respirators / filtri	
☐ Aizsargbrilles		☐ Cimdi	
☐ Drošības josta / sistēma un aprīkojums		☐ Dzirdes aizsardzības līdzekļi	
☐ Citi:			

Papildus norādījumi darbu veikšanai:

Ar šo Norīkojuma izsniedzējs apliecina, ka darbinieks ir apmācīts un instruēts darba veikšanā un IAL lietošanā, kā arī ir atbilstoša kvalifikācija, visi nepieciešamie IAL un veiktas veselības pārbaudes.			
Ar šo Norīkojuma saņēmējs apliecina, ka ir sapratis veicamo uzdevumu, zina kā to veikt, ievērojot drošības prasības, un lietos norādītos IAL.			
	Vārds, uzvārds	Amats	Paraksts
Izsniedzējs:			
Norīkojuma saņēmējs/-i			

2. PIELIKUMS

INSTRUKCIJA ELEKTROMETINĀŠANAS DARBU VEIKŠANAI

I. Vispārīgās prasības

1. Šī instrukcija nosaka darba aizsardzības prasības, darba veikšanas kārtību, zināšanu apjomu un tiesības, kā arī drošus darba paņēmienus, veicot elektrometināšanas darbus.
2. Atbildīgais par šīs instrukcijas prasību ievērošanu ir tiešais darba vadītājs un metināšanas darbu veicējs.
3. Tiešā darba vadītāja pienākums ir nodrošināt, lai:
 - 3.1. darbam tiktu pieļauts tikai atbilstoši apmācīts, instruēts un veselības pārbaudi izgājis darbinieks;
 - 3.2. metināšanas iekārta tiktu periodiski pārbaudīta;
 - 3.3. laicīgi tiktu novērsti trūkumi, kas varētu apdraudēt darbinieku;
 - 3.4. darbinieks būtu nodrošināts ar nepieciešamajiem individuālajiem aizsardzības līdzekļiem;
 - 3.5. darbiniekam būtu pieejami visi nepieciešamie līdzekļi un iespējas, lai darbu varētu veikt drošos un veselībai nekaitīgos apstākļos.
4. Tiešais darba vadītājs ikdienā uzrauga un kontrolē darbinieku darbu, sekojot līdzi darba drošības prasību ievērošanai.
5. Metināšanas darbiem pieļauj darbiniekus pēc 18 gadu sasniegšanas, kuri ir:
 - 5.1. izgājuši obligātās veselības pārbaudes (kā minimums šādiem riska faktoriem – fiziskas pārslodzes, metināšanas aerosols, mangāns, hroms);

- 5.2. instruēti darba aizsardzībā;
 - 5.3. apmācīti elektrodrošībā (vismaz A elektrodrošības grupa);
 - 5.4. instruēti ugunsdrošībā;
 - 5.5. apmācīti elektrometinātāja darba veikšanā.
6. Pirms pastāvīga darba uzsākšanas, darbiniekam jāiepazīstas ar aprīkojuma ekspluatācijas un tehniskās apkopes instrukciju, kas ir obligāta droša darba izpildes sastāvdaļa, kā arī jāiziet apmācība metināšanas iekārtas uzbūvē un darbības principos, uzstādīšanā un drošu darba paņēmienu izpildē.
 7. Nepieļaut nepiederošu personu atrašanos darba vietā.

II. kolektīvie aizsardzības līdzekļi

8. Lokālā nosūces ventilācija un efektīva vispārējā ventilācijas sistēma.
9. Darba vietas norobežošana ar aizslietņiem.

III. Individuālie aizsardzības līdzekļi

10. Darbu drīkst uzsākt tikai, ja darbinieks nodrošināts ar:
 - 10.1. aizsargapģērbu (ar augstu izturību pret kausētu metālu dzirkstelēm),
 - 10.2. darba apaviem (ar metāla purngalu, elastīgu, neslīdošu, eļļas izturīgu zoli, siltuma izolāciju – 1 min kontakta noturība ap 300 °C),
 - 10.3. metināšanas aizsargbrillēm vai sejas masku,
 - 10.4. karstumizturīgiem darba cimdiem (izturīgus pret karstu metālu daļiņām).
 - 10.5. elpceļu aizsardzības līdzekļiem (respiratoru ar P3S klases filtru vai gaisa padeves sistēmu).

IV. Darba vieta

11. Darbus ar atklātu uguni atļauts veikt sagatavotās darba vietās, kas atbilst sekojošām prasībām:
 - 11.1. darba vieta (it īpaši zem tās) ir jābūt atbrīvotai no degošiem materiāliem rādiusā ne mazāk par 5 m, bet sprādzienbīstamā vidē – 10 m;
 - 11.2. ja tuvumā darbus veic citi nodarbinātie vai ir intensīva cilvēku kustība, darba vietai ir jābūt nodalītai ar ekrānu ne zemāku par 1,8 m;
12. Veicot darbus slēgtās telpās, darba vietai jābūt apgādātai ar piespiedu ventilāciju.
13. Elektrometināšanas aparāta metāliskajām daļām, sekundārā tinuma spailēm, kā arī metināmajām detaļām jābūt saņemām. Zemējumu izpilda pirms aparāta pieslēgšanas elektrotīklam un saglabā līdz atslēgumam no elektrotīkla.
14. Vada garumam no barojošā tīkla līdz pārvietojamajam metināšanas aparātam jābūt ne vairāk kā 10 m garam.
15. Vadus jāsavieno ar lodēšanu vai arī ar izolētām uzmavām.
16. Elektrodu turētāju rokturiem jābūt izgatavotiem no nedegoša dielektriska un siltumizolējoša materiāla.
17. Elektrometināšanas iekārtā jābūt mēraparātam, kas rāda metināšanas strāvas stiprumu.
18. Metināšanas aparāta remontu atļauts veikt pēc tā atvienošanas no elektrotīkla.
19. Iekārtas apkopi jāizdara ne retāk kā reizi mēnesī.
20. Metināšanas transformatora tinumu izolācijas pretestību un tinumu izolācijas pretestību pret korpusu, jāpārbauda ne retāk kā vienu reizi gadā. Mērījumu rezultātus ieraksta žurnālā.
21. Uz metināmā aparāta korpusa jābūt uzlīmei ar inventāra numuru un nākošās pārbaudes datumu.
22. Pārvietojamos metināšanas aparātus pārvietojot, tie jāatvieno no elektrotīkla.

23. Aizliegts uzglabāt un uzstādīt elektrometināšanas aparātus zem klajas debess.

V. Gadījumi, kad nedrīkst uzsākt darbu

24. Ja darba vieta nav aprīkota ar piemērotiem ugunsdzēsamajiem līdzekļiem.
25. Ja virsma nav attīrīta no degošiem šķidrumiem un skābēm.
26. Ja metināšanas iekārta nav saņemta.
27. Aizliegts:
 - 27.1. strādāt ar bojātu metināšanas iekārtu;
 - 27.2. metināt gāzes balonus, tvertnes, kurās iepriekš varētu būt glabājušies degoši vai sprādzienbīstami priekšmeti (degvielas, gāzes, krāsas, vai arī priekšmets varētu būt zem spiediena), kā arī citus priekšmetus, kuri varētu būt potenciāli uguns vai sprādziena bīstami. Par šādiem priekšmetiem jāinformē tiešais vadītājs un tikai pēc tam, kad ir veikti drošības pasākumi un vadītājs ir devis atļauju, tos var metināt;
 - 27.3. veikt darbus no pārnēsājamām kāpnēm;
 - 27.4. strādāt neiežogotu aku, lūku, aiļu, tranšeju vai bedru tuvumā;
 - 27.5. griezt un metināt karājošās metāla daļas;
 - 27.6. skatīties vai ļaut skatīties citiem uz elektrisko loku neaizsargātām acīm;
 - 27.7. veikt darbus sniegā vai lietū, ja virs darba vietas nav ierīkota nojume;
 - 27.8. veikt darbus sprādzienbīstamu un ugunsnedrošu materiālu tuvumā;
 - 27.9. veikt metināšanas iekārtas remontu;
 - 27.10. pieslēgt elektrometināšanas iekārtu elektrotīklam, ja nav metināšanas transformatora, ģeneratora vai taisngrieža;

- 27.11. atbalstīties pret metināšanas iekārtas transformatoru vai korpusu;
- 27.12. kāpt, atbalstīties ar elkoni vai plaukstu, sēsties uz tikko sametinātas šuves, nepieļaut, ka to dara citi;
- 27.13. izvilkt elektrometināšanas strāvas vadus līdzās gāzes metināšanas iekārtu šļūtenēm
- 27.14. uzsākt darbu, ja metinātāja aizsargmaskas vai briļļu stikli ir iekļūti vai apšķiesti ar metālu.

VI. Drošības prasības darbu sākot un darba laikā

28. Pirms metināšanas darbu uzsākšanas, metinātājs par to informē tiešo vadītāju, kurš izdod rakstisku norīkojumu (brīvā formā rakstītu), kurā norāda metināšanas darbu veikšanas vietu, laiku, uzdevumu un veicamos pasākumus darba vietas sagatavošanai. Norīkojums tiek saskaņots ar par ugunsdrošību atbildīgo personu.
29. Norīkojumu paraksta tiešais vadītājs, atbildīgais par ugunsdrošību un metinātājs. Tā kopija tiek izsniegta metinātājam, bet oriģinālu uzglabā tiešais vadītājs.
30. Pirms aizsargapģērba uzvilkšanas vai individuālo aizsardzības līdzekļu pielietošanas, pārliedzināties par to esamību lietošanas kārtībā un spēju nodrošināt savu funkciju izpildi.
31. Sakārtot aizsargapģērbus – apģērbam un apaviem jābūt atbilstoša lieluma, tie nedrīkst apgrūtināt nodarbinātā kustības. Individuālajiem aizsardzības līdzekļiem (IAL) jābūt marķētiem ar CE marķējumu un atbilstošu pielietojamības klasi. Pārliedzināties vai IAL nav bojāti. Konstatējot bojājumus – nomainīt tos.
32. Nodrošināt, lai arī palīgstrādniekiem, kas uzturas tiešā metināšanas vietas tuvumā, būtu speciāla aizsargmaska vai aizsargbrilles.
33. Ja metināšanas darbi tiek veikti lielajā ražošanas telpā vai citā telpā, kur darbu veic citi darbinieki, metināšanas vieta jānorobežo ar aizslietņiem vai metināšana jāveic laikā, kad telpā nav citi darbinieki.

34. Pirms darbu uzsākšanas pārbaudīt metināšanas kabeļu un elektrodu turētāja izolāciju, kā arī elektrisko savienojumu kontaktus.

35. Nodrošināt darba vietu ar vajadzīgo ugunsdzēsšanas inventāru.

36. Pārtraukt darbu, ja:

36.1. bojāts sazemējums, elektrotīkla kabelis;

36.2. notikusi aizdegšanās;

36.3. iekārtas temperatūra paaugstinājusies virs pieļaujamās;

36.4. bojāti individuālie aizsardzības līdzekļi;

37. Četras stundas pēc metināšanas darbu beigšanas, atbildīgais par ugunsdrošību veic darba vietas, kur notika metināšana apsekošanu un pārliedzināties, vai nav ugunsbīstamība (apsekošana jāveic, jo iespējama dzirksteles iekrišana kādā spraugā un palēnām gruzdot var izraisīt ugunsgrēku). Ja metināšanas darbi tiek veikti īpaši šim nolūkam iekārtotā metināšanas darbavietā (piemēram, konveijerā vai metināšanas postenī, kur šo darbu dara regulāri), tad šāda ugunsdrošības pārbaude nav nepieciešama.

VII. Rīcība ārkārtas situācijās

38. Atklājot bojājumus metināšanas iekārtas darbībā, tūlīt jāpārtrauc darbs, atsākt tos drīkst tikai pēc bojājumu pilnīgas likvidācijas un iekārtas pārbaudes.

39. Ugunsgrēka gadījumā izsaukt ugunsdzēsējus un uzsākt aizdegšanās avota likvidēšanu, ugunsgrēka dzēšanu, cilvēku evakuāciju. Aizdegšanās gadījumā elektroaparāturu drīkst dzēst tikai ar elektrisko strāvu nevadošiem ugunsdzēsšanas līdzekļiem – ogļskābes vai pulvera aparātiem.

40. Ja noticis nelaimes gadījums vai arī darbinieks nejūtas vesels un sava veselības stāvokļa strauju pasliktināšanos var saistīt ar veicamo darbu, tad:

40.1. pārtraukt darbu un informēt tiešo vadītāju par izveidojušos bīstamo situāciju;

40.2. traumu gadījumos darba vietā nekavējoties iespēju robežās sniegt pirmo palīdzību un izsaukt ātro medicīnisko palīdzību. Sīku mehānisko traumu gadījumos asiņošanas apturēšanai, brūci apstrādāt ar dezinficējošu šķīdumu un uzlikt sterilu pārsēju;

40.3. saglabāt darba vietu stāvoklī, kādā notika nelaimes gadījums, ja tas neapdraud citu cilvēku dzīvību, neizraisa avāriju, ugunsgrēku un netraucē darba procesu un par notikušo ziņot tiešajam vadītājam.

VIII. Iespējamie darba vides riska faktori

Riska faktors	Rīcība tā ietekmes samazināšanai
Smaguma pārvietošana	Nepieciešamības gadījumā smagus priekšmetus pārvietot vairākiem darbiniekiem, iespēju robežās izmantot autoiekrāvējus, celtnus vai speciālus pacelājratiņus
Darbs piespiedu stāvoklī	Ievērot regulārus atpūtas brīžus (ik pēc 2 stundām 10 minūtes)
Lokāls muskuļu sasprindzinājums	
Metālu un sakausējumu putekļi	Veicot ilgstošus metināšanas darbus slikti ventilējamās telpās un vietās, lietot respiratoru (ar P3S klases filtru)
Metināšanas aerosoli	
Mangāns un tā savienojumi	
Hroms, hromskābe, to savienojumi un sakausējumi	
Citi ķīmiskie savienojumi, kuru saturs darba vides gaisā ir atkarīgs no griežamā materiāla	
Ultravioletais starojums	Lietot sejas aizsargmasku vai aizsargbrilles
Nejauši krītoši priekšmeti	Lietot apavus ar triecienizturīgu purngalu
Ugunsgrēks	Nodrošināt darba vietu ar ugunsdzēsamo aparātu, pirms metināšanas aizvērt degošus priekšmetus
Sprādzienbīstamība	Darbus ugunsbīstamās vai sprādzienbīstamās telpās veikt pēc norikojuma, saskaņojot ar par ugunsdrošību atbildīgo personu un pirms tam veicot drošības pasākumus.

Telefons ātrās medicīniskās palīdzības izsaukšanai 03 vai 112.

Telefons ugunsdzēsēju dienesta izsaukšanai 01 vai 112.

INSTRUKCIJA AUTO/ELEKTRO IEKRĀVĒJA VADĪTĀJAM

I. Vispārīgās prasības

- Darba aizsardzības instrukcija nosaka darba aizsardzības pasākumus un pienākumus, kas jāievēro auto/elektro iekrāvēja (turpmāk – iekrāvējs) vadītājam.
- Atbildīgais par šīs instrukcijas prasību ievērošanu ir darbinieks, kas veic iekrāvēja vadītāja pienākumus (turpmāk – iekrāvēja vadītājs).
- Iekrāvēju drīkst vadīt personas, kas nav jaunākas par 18 gadiem, ir izgājušas speciālu apmācību, kam ir iekrāvēja vadīšanas apliecība (tiesības) un kuras ir izgājušas obligātās veselības pārbaudes.
- Atļauts ekspluatēt tikai tādus iekrāvējus, kuriem bremzes un stūre ir darba kārtībā, turklāt tiem jābūt apgādātiem ar skaņas signalizāciju.
- Aizliegts ļaut iedarbināt dzinēju vai vadīt iekrāvēju nepiederošām personām.
- Ar iekrāvēju drīkst strādāt tikai teritorijā ar cietu un gludu segumu.
- Ja tiek veikta iekrāvēja apkope vai remonts, iekrāvēja vadītājs ievēro mehāniķu norādījumus.
- Iekrāvējam vienmēr ir jābūt tīram, tajā nedrīkst atrasties lieki priekšmeti, instrumenti u.c.
- Smēķēt atļauts tikai norādītajās vietās.
- Elektroiekāvēja akumulatoru baterijas uzlādē atbilstoši to ekspluatācijas instrukcijās norādītajām prasībām. Aizliegts izjaukt akumulatoru baterijas.
- Iekrāvēja vadītājs informē tiešo vadītāju par apstākļiem, kas apgrūtina darbu, piemēram, par

vietām, kur ir nepietiekama redzamība un pastāv sadursmes risks, manevriem nepietiekama telpas platība, dažādas citas problēmas ar kravas izvietojumu.

12. Aizliegts kravu izvietot ugunsdzēsšanas krānu vai ugunsdzēsšanas aparātu priekšā.

II. Iespējamie darba vides riska faktori

13. Kustībā esošas mašīnas, mehānismi un to daļas.
14. Pārvietojamās kravas un to iesaiņojumi.
15. Nepietiekams apgaismojums.
16. Ķīmiskās vielas (degviela, smērvielas u.c.).
17. Visa ķermeņa vibrācija.
18. Troksnis.
19. Satiksmes negadījumi.
20. Nejauša priekšmetu, darba rīku, inventāra krišana vai apgāšanās.

III. Kolektīvie aizsardzības līdzekļi

21. Iekrāvēja vadīšanai ir ieteicami sekojoši kolektīvās aizsardzības pasākumi:
 - 21.1. apgaismojums – normālas redzamības nodrošināšanai;
 - 21.2. apzīmēti satiksmes ceļi.

IV. Individuālie aizsardzības līdzekļi (IAL)

22. Uzņēmums nodrošina iekrāvēja vadītāju ar nepieciešamajiem IAL:
 - 22.1. laika apstākļiem piemērotus darba apģērbu (t.sk. triecienizturīgu cepuri) – lietot, visā darba laikā;
 - 22.2. darba apavi ar triecienizturīgu purnu – lietot, visā darba laikā;

- 22.3. darba cimdium – lietot pēc nepieciešamības.

V. Prasības darbu uzsākot

23. Pārlicināties par iekrāvēja gaitas daļas, stūres vadības, skaņas signālu, lukturu darbību un bremžu iekārtas, kā arī inventāra, taras un kravas satveršanas ierīču (kravas celšanai un nostiprināšanai) darba kārtību.
24. Iekrāvēja degvielas vadiem nedrīkst būt sūces, ne uz vienas no iekrāvēja daļām nedrīkst būt degvielas, eļļas vai smēru traipu.
25. Pārlicināties, vai no iekrāvēja pārvietošanās ceļa aizvākti visi nepiederošie priekšmeti, bet atvērtās lūkas iežogotas vai nosegtas ar izturīgu klāju.
26. Ziemā no brauktuvēm sniegam un ledum jābūt notīrītam, bet atkalas gadījumā brauktuvēm jānokaisa ar smiltīm.
27. Pirms dzinēja ieslēgšanas, pārlicināties, vai vadības rokturi atrodas neitrālā (izslēgtā) stāvoklī.

VI. Gadījumi, kad nedrīkst uzsākt darbu

28. Darbu nedrīkst uzsākt, ja
 - 28.1. iekrāvējs nav pārbaudīts vai nav tehniskajā kārtībā;
 - 28.2. krava novietota nedroši;
 - 28.3. nav pietiekams darba vietas apgaismojums;
 - 28.4. iekrāvēja vadītājam ir ierobežota redzamība;
 - 28.5. uz iekrāvēja, dakšām vai zem kravas atrodas cilvēki.

VII. Prasības darba laikā

29. Braucot tuvu garām darbā esošām iekārtām vai strādājot to tuvumā, būt īpaši uzmanīgam.

30. Aizliegts degvielas tvertnes uzpildīšanas laikā lietot atklātu uguni vai smēķēt.
 31. Pārvadājamās kravas un materiālus novietot tā, lai tiktu izslēgta to nokrišana un pārvietošanās pa platformu (t.sk. jāņem vērā kravas smaguma centru).
 32. Nepieciešamības gadījumā kravas nostiprina apsienot.
 33. Pārvietojot kravas, kas atrodas latojuma vai metāla lenšu iesaiņojumā, sekot, lai naglu galviņas vai lentu izvīrītāji gali nesavainotu rokas. Šādās situācijās nepieciešams lietot darba cimdus.
 34. Pirms kravas pacelšanas vienmēr skatīties, lai nebūtu augšējo šķēršļu (vadi, cauruļvadi, gaisma ķermeņi).
 35. Strādājot ar iekrāvēju aizliegts:
 - 35.1. pārvadāt un celt uz tā cilvēkus;
 - 35.2. celt un pārvadāt kravas, kuru svars ir lielāks par iekrāvēja tehniskajā pasē norādīto;
 - 35.3. celt kravu, kura nav novietota uz paliktņiem un nav brīva vieta ceļamo dakšu iebīdīšanai;
 - 35.4. strādāt vietās, kas pielūžņotas ar metāla, cauruļu, dēļu atgriezumiem un citiem priekšmetiem;
 - 35.5. atraut piesalušu vai iespiestu kravu;
 - 35.6. atstāt iekrāvēju uz slīpas virsmas, to nenobremzējot;
 - 35.7. braukt ar iekrāvēju vai veikt jebkādas darbus, ja atbalsta virsmas leņķis ir lielāks par iekrāvēja tehniskajā pasē norādīto;
 - 35.8. celt, pārvietot, sasvērt vai nolaist kravas iekrāvēja kustības laikā.
 36. Strādājot ar iekrāvēju, ievērot sekojošus nosacījumus:
 - 36.1. izbraukt no telpām un braukt pagriezienos ar ātrumu, kas nav lielāks par 5 km/h;
 - 36.2. kravu uz ceļamajām dakšām novietot iespējami līdzsvarā un atbalstīt pret pacelšanas statni;
 - 36.3. kravas celšanai zarus novietot simetriski pret iekrāvēju;
 - 36.4. uz priekšu pāri pacelšanas dakšu galiem krava nedrīkst būt vairāk kā 1/3 no dakšas garuma;
 - 36.5. kravu nedrīkst uzkraukt augstāk par pacelšanas statņa augšējo galu, lai pasargātu vadītāju no kravas pārkrišanas;
 - 36.6. pārvietojot kravu, tai jābūt paceltai no zemes vismaz klīrensa augstumā, bet ne augstāk par 1/2 metru;
 - 36.7. garus materiālus (caurules, dēļus, dažāda profila metāla stieņus u.c.) jāsasien paketēs un to galā piesien atsaiti, aiz kuras pietur pret šūpošanos un sagriešanos vadītāja palīgs;
 - 36.8. garus materiālus drīkst pārvietot tikai pa brīvu teritoriju, kurā nav šķēršļu;
 - 36.9. kravas, kas atrodas ārpus platformas, jāpārvieto speciāli norīkota signalizētāja pavadībā.
 37. Visas operācijas, kas saistītas ar tehnisko apkopi, bojājumu novēršanu, dzinēja un iekrāvēja tīrīšanu, veic tikai tad, kad dzinējs pilnīgi apstāties.
- ### VIII. Prasības darbu beidzot
38. Beidzot darbu, novākt visu no platformas, notīrīt no iekrāvēja atkritumus, netīrumus, sniegu u.tml.
 39. Veikt mehānismu nepieciešamo apskati, eļļošanu un apkopi.
 40. Sakārtot darba laikā izmantotos instrumentus, inventāru un salikt tos glabāšanai paredzētajā vietā.
 41. Novietot iekrāvēju pastāvīgajā stāvvietā.
 42. Aizejot no iekrāvēja izņemt aizdedzes atslēgu.

43. Ziņot par visiem trūkumiem tiešajam darbu vadītājam.

IX. Rīcība ārkārtas situācijās

44. Zaudējot stabilitāti (iekrāvēja aizmugurējie riteņi paceļas no ceļa seguma), ceļamās dakšas tūlīt jānolaiž.

45. Ja notiek kļūmes ar iekrāvēju, jāmēģina tās likvidēt, ja tas neizdodas jāziņo tiešajam darba vadītājam.

46. Ja autoiekrāvējam bojāta hidraulika, bremzes, vadība u.c., darbs jāpārtrauc.

47. Ja dzinējs pārtrauc darboties, jāizslēdz aizdedze, vadības rokturis jānovieto neitrālā stāvoklī, ja nepieciešams iekrāvējs jānobremzē.

48. Ugunsgrēka gadījumā rīkoties atbilstoši ugunsdrošības instrukcijas prasībām.

49. Ja noticis nelaimes gadījums vai arī darbinieks nejūtas vesels un sava veselības stāvokļa strauju pasliktināšanos var saistīt ar veicamo darbu, tad:

49.1. nepieciešams pārtraukt darbu un informēt darba devēju par izveidojušos bīstamo situāciju;

49.2. traumu gadījumos darba vietā nekavējoties iespēju robežās jāsniedz pirmā palīdzība un jāizsauc ātrā medicīniskā palīdzība. Sīku mehānisko traumu gadījumos (sasitumi, iegriezumi u.c.) brūci apstrādā ar joda šķīdumu vai briljanta zaļā spirta šķīdumu un uzlikt sterilu pārsēju asiņošanas apturēšanai;

49.3. saglabāt darba vietu stāvoklī, kādā notika nelaimes gadījums, ja tas neapdraud citu cilvēku dzīvību, neizraisa avāriju, ugunsgrēku un ne traucē darba procesu, un par notikušo ziņot iestādes vadībai vai darba aizsardzības speciālistam. Ja darbinieks atrodas cita uzņēmuma teritorijā, ziņot savam tiešajam darba vadītājam un šī uzņēmuma darba aizsardzības pilnvarotai personai, kā arī informēt savu darba devēju.

Instrukcija darbam ar rokas instrumentiem un elektroinstrumentiem

I. Vispārīgās prasības

1. Elektriskos un pneimatiskos (pārnēsājamus) rokas instrumentus drīkst izsniegt tikai darbiniekiem, kas izgājuši speciālu apmācību drošai darbu veikšanai ar šiem instrumentiem un kam piešķirta vismaz A elektrodrošības grupa.
 2. Lai neievainotu citus darbiniekus, pārvietojoties pa ražošanas telpām vai uzņēmuma teritoriju, aizliegts nest rokas instrumentus, kam ir asas darba virsmas, pavērstus ar šīm daļām uz priekšu, dot citam darbiniekam rokas instrumentus, pavērstus ar griezošo vai durošo daļu no sevis.
 3. Aizliegts padot sīkus instrumentus, tos metot, tie jānodod no rokām rokās vai noliekot uz virsmas, piemēram, galda, grīdas, plaukta.
 4. Vietās, kur tiek veikti darbi augstumā no kāpnēm, sastatnēm, pastatnēm, aizliegts atstāt rokas instrumentus uz tām, pat ja pārtraukums darbā ir neilgs.
 5. Ja tiek atklāti instrumentu bojājumi, defekti, jāpārtrauc darbs un jāziņo par bojājumu un defektu tiešajam darbu vadītājam.
 6. Jebkādos instrumentu remontdarbus drīkst veikt tikai speciāli apmācīti darbinieki, ievērojot konkrētās iekārtas ekspluatācija instrukcijā noteiktās prasības.
- ### II. Darba vides riska faktori
7. Rotējošie instrumenti un kustībā esoši mehānismi.
 8. Elektrobīstamība.
 9. Paaugstināta griezējinstrumenta darba virsmas temperatūra.
 10. Paaugstināts trokšņa līmenis.
 11. Plaukstas – rokas vibrācija darbā ar rokas instrumentiem (piemēram, slīpmašīnu).

12. Putekļi (piemēram, metāla putekļi slīpējot).
13. Nepietiekams apgaismojums darba vietā.
14. Zonas ar paaugstinātu bīstamību:
 - 14.1. elektroiekārtu neizolētu strāvu vadošu daļu tuvumā;
 - 14.2. vietās, kur tiek glabātas kaitīgas ķīmiskās vielas koncentrācijā, kas augstāka par pieļaujamo, vai kur trokšņa intensitāte pārsniedz pieļaujamo normu;
 - 14.3. vietas, kur pārvietojas transporta līdzekļi, t.sk., autoiekrāvēji noliktavās.

III. Darba drošības prasības, uzsākot darbu

15. Sakārtot darba apģērbu un individuālās aizsardzības līdzekļus – aizsargbrilles, respiratoru u.c.
16. Noņemt nokarenās rotaslietas, ja tādas tiek valkātas.
17. Ja darbiniekam ir gari mati, jāvalkā galvassega.
18. Sakārtot savu darba vietu, darba laukumu, novākt visus nepiederošus priekšmetus.
19. Pārbaudīt darba vietas apgaismojumu.
20. Pārbaudīt instrumentu darba kārtību. Bojātos instrumentus apmainīt.
21. Pārbaudīt (slēdzim jābūt izslēgtam):
 - 21.1. iezogojošo daļu esamība;
 - 21.2. vai elektroinstrumenta vadi ir darba kārtībā, vai nav bojāta izolācija, vai nav dzīslu lūzumi;
 - 21.3. vai ir kārtībā iezemējums;
 - 21.4. visu vītņu savienojumu sastiprināšanas drošība;
 - 21.5. darba daļas sastiprināšanas pareizība un drošība;
 - 21.6. vai instrumenta detaļām nav plaisu vai lūzumu.
22. Pārbaudīt, pieslēdzot elektrodzinēju:
 - 22.1. slēdža darbību;
 - 22.2. vai instrumenta kustīgās daļās funkcionē pareizi, bez aizķeršanās un ieķīlēšanās.
23. Elektroinstrumentu drīkst lietot darbos, kuru jaudas lielums nepārsniedz nominālo.
24. Nedrīkst izmantot elektroinstrumentus mērķiem, kuriem tie nav paredzēti.

IV. Darba drošības prasības, veicot darbu

25. Aizliegts izmantot atslēdznieka rokas instrumentus nolūkiem, kam tie nav paredzēti.
26. Nepieļaut nepiederošu personu atrašanos darba zonā.
27. Strādājot ārpus telpām, izmantot īpaši šim mērķim paredzētu pagarinātājvadu. Uz vada jābūt atbilstošam marķējumam.
28. Izmantojot elektroinstrumentu, strāvas vadam (kabelim) jābūt aizsargātam pret nejaušu bojājumu (piemēram, to var uzkarināt). Tieša vada saskaršanās ar karstām, mitrām vai eļļainām virsmām nav pieļaujama.
29. Strādājot ar elektroinstrumentu, jāatrodas stabilā līdzsvara stāvoklī. Necensties aizsniegt grūti aizsniedzamus priekšmetus.
30. Pirms instrumenta apkopes vai maināmās ierīces (slīpripas, urbja un tml.) nomaiņas atvienot kontaktdakšu no elektrotīkla.
31. Sekot, lai pēc regulēšanas vai tehniskās apkopes elektroinstrumentā nepaliek regulēšanas un montēšanas atslēgas vai citi priekšmeti.
32. Nejauši neieslēgt elektroinstrumentu. Nenēsāt elektroinstrumentu, pieslēgtu strāvas avotam, turot pirkstu uz slēdža. Pirms vada pievienošanas elektrotīklam pārbaudīt, vai slēdzis ir izslēgts.
33. Darbu veikšanai drīkst lietot tikai elektroinstrumenta pasē norādītās palīgierīces un darba instrumentus, maināmās ierīces (slīpripas, urbjus un tml.).

34. Ja elektroinstrumenti pēkšņi apstājas, tas nekavējoties jāizslēdz.
35. Aizliegta elektroinstrumenta lietošana, ja rodas kaut vai viens no šādiem defektiem:
- 35.1. spraudņu savienojuma, kabeļa vai tā aizsargcaurules bojājums;
- 35.2. slēdža neprecīza darbība;
- 35.3. kolektora suku dzirksteļošana, ko pavada uguns aplī uz tā virsmas;
- 35.4. ziedes tecēšana no reduktora vai ventilācijas kanāliem;
- 35.5. dūmi vai gruzdošas izolācijas smaka;
- 35.6. neparasti trokšņi, kļaudzieni, vibrācija;
- 35.7. korpusa, detaļu, roktura salūšana vai plaisas tajos.

V. Darba drošības prasības, beidzot darbu

36. Notīrīt no instrumentiem skaidas, putekļus, netīrumus utml. un noslaucīt tos.

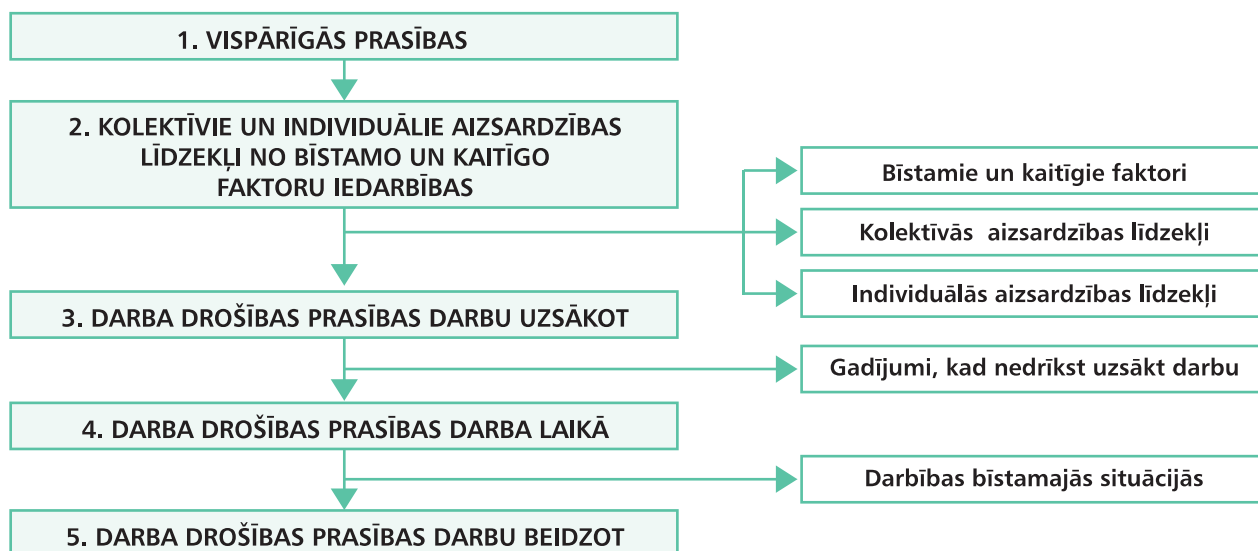
37. Nedrīkst atstāt instrumentus darba vietā pēc darba beigām, tie jānoliek glabāšanai paredzētajā vietā vai jānodod personai, kas atbildīga par glabāšanu.
38. Nedrīkst glabāt instrumentus, samestus kaudzē.
39. Telpai, kurā tiek glabāti rokas instrumenti, jābūt sausai.

VI. Rīcība ārkārtas situācijās

Avārija	1. jāpārtrauc darbs, jāizslēdz darbojošās iekārtas un jāveic nepieciešamie drošības pasākumi. Par notikušo jāziņo tiešajam vadītājam;
Ugunsgrēks	1. nekavējoties ziņot ugunsdzēsības dienestam un rīkoties atbilstoši "Ugunsdrošības instrukcijai";
Nelaiemes gadījums	1. ja noticis nelaiemes gadījums vai pēkšņa saslimšana, darbs jāpārtrauc, par notikušo jāziņo tiešajam vadītājam, jāsaņem pirmā palīdzība, bet nepieciešamības gadījumā jādodas pie ārsta; 2. ja nelaiemes gadījums noticis ar citu darbinieku, sniegt viņam pirmo palīdzību, nepieciešamības gadījumā izsaukt neatliekamo palīdzību, saglabāt notikuma apstākļus, ja tas nerada briesmas apkārtējiem, par notikušo ziņot tiešajam vadītājam.

3. PIELIKUMS

INSTRUKCIJAS SATURA STRUKTURĀLĀ SHĒMA

4. PIELIKUMS

INSTRUKTĀŽU REĢISTRĀCIJAS ŽURNĀLI

2. pielikums
Ministru kabineta
2003. gada 17. jūnija
noteikumiem Nr. 323

Darba aizsardzības ievadinstruk tāža

(reģistrācijas dokumenta paraugs)

Datums	Instruējamais			Struktūrvienība, uz kuru norīkots instruējamais	Amatpersona, kas veica instruk tāžu		Instruētā paraksts
	vārds, uzvārds	personas kods	profesija, amats		vārds, uzvārds, amats	paraksts	
1	2	3	4	5	6	7	8

Labklājības ministre

D. Staķe

3. pielikums
Ministru kabineta
2003. gada 17. jūnija
noteikumiem Nr. 323

Darba aizsardzības instruk tāža darba vietā

(reģistrācijas dokumenta paraugs)

Datums	Instruējamais			Instruēšanas tēma, pamatojums	Amatpersona, kas veica instruk tāžu		Instruētā paraksts
	vārds, uzvārds	personas kods	profesija, amats		vārds, uzvārds, amats	paraksts	
1	2	3	4	5	6	7	8

Labklājības ministre

D. Staķe

1. pielikums
Ministru kabineta
2004. gada 17. februāra
noteikumiem Nr. 82

Ugunsdrošības instruk tāžas uzskaites žurnāls

Nr. p.k.	Datums	Instruējamais			Instruēšanas temats, pamatojums	Amatpersona, kas veica instruk tāžu		Instruētā paraksts
		vārds, uzvārds	personas kods	profesija, amats		vārds, uzvārds, amats	paraksts	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Piezīme:

Ugunsdrošības instruk tāžu var reģistrēt darba aizsardzības instruk tāžas žurnālā.

Iekšlietu ministrs

M. Gulbis

5. PIELIKUMS

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

1. "Darba aizsardzības likums", pieņemts 2001. gada 20. jūnijā;
2. "Vispārējās izglītības likums", pieņemts 1999. gada 10. jūnijā;
3. "Profesionālās izglītības likums", pieņemts 1999. gada 10. jūnijā;
4. "Augstskolu likums", pieņemts 1995. gada 2. novembrī;
5. 2002. gada 26. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 131, "Profesiju standartu izstrādes kārtība";
6. 2003. gada 17. jūnija Ministru kabineta noteikumi Nr. 323, "Noteikumi par apmācību darba aizsardzības jautājumos";
7. Ministru kabineta 2003. gada 4. februāra noteikumi Nr. 66 "Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret darba vides trokšņa radīto risku";
8. Ministru kabineta 2003. gada 25. februāra noteikumi Nr. 92 "Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus";
9. Ministru kabineta 2002. gada 21. maija noteikumi Nr. 189 "Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar bioloģiskajām vielām";
10. Ministru kabineta 2002. gada 25. jūnija noteikumi Nr. 253 "Darba aizsardzības prasības derīgo izraķeņu izpētē un ieguvē";
11. Ministru kabineta 2004. gada 13. aprīļa noteikumi Nr. 284 "Darba aizsardzības prasības nodarbināto aizsardzībai pret vibrācijas radīto risku darba vidē";
12. Ministru kabineta 2003. gada 10. jūnija noteikumi Nr. 300 "Darba aizsardzības prasības darbā sprādzienbīstamā vidē";
13. Ministru kabineta 2002. gada 6. augusta noteikumi Nr. 343 "Darba aizsardzības prasības, strādājot ar displeju";
14. Ministru kabineta 2002. gada 6. augusta noteikumi Nr. 344 "Noteikumi par darba aizsardzības prasībām, pārvietojot smagumus";
15. Ministru kabineta 2002. gada 20. augusta noteikumi Nr. 372 "Darba aizsardzības prasības lietojot individuālos aizsardzības līdzekļus";
16. Ministru kabineta 2001. gada 23. augusta noteikumi Nr. 379 "Darba vides iekšējās uzraudzības veikšanas kārtība";
17. Ministru kabineta 2002. gada 3. septembra noteikumi Nr. 399 "Darba aizsardzības prasības, saskaroties ar ķīmiskajām vielām darba vietās";
18. Ministru kabineta 2002. gada 3. septembra noteikumi Nr. 400 "Darba aizsardzības prasības drošības zīmju lietošanā";
19. Ministru kabineta 2005. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 434 "Darba aizsardzības prasības mežsaimniecībā";
20. Ministru kabineta 2002. gada 9. decembra noteikumi Nr. 526 "Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu un strādājot augstumā";
21. Ministru kabineta 2001. gada 27. decembra noteikumi Nr. 539 "Noteikumi par darba aizsardzības prasībām, saskaroties ar kancerogēnām vielām darba vietās";
22. Ministru kabineta 2004. gada 12. oktobra noteikumi Nr. 852 "Darba aizsardzības prasības darbā ar azbestu";
23. Ministru kabineta 2005. gada 8. februāra noteikumi Nr. 101 "Noteikumi par prasībām kompetentām institūcijām un kompetentiem speciālistiem darba aizsardzības jautājumos un kompetences novērtēšanas kārtība";
24. Ministru kabineta 2005. gada 8. februāra noteikumi Nr. 99 "Noteikumi par komercdarbības veidiem, kuros darba devējs iesaista kompetentu institūciju";
25. Likums "Par bīstamo iekārtu tehnisko uzraudzību", pieņemts 1998. gada 24. septembrī;
26. Instituto Nacional de Seguridad e Higiene en el Trabajo. Darba aizsardzības apmācības metodes, Rīga, A/S Preses nams, 2003, 115 lpp.

Interneta resursi

<http://osha.lv>

www.vdi.gov.lv

<http://www.mk.gov.lv>

<http://www.em.gov.lv>

<http://www.lm.gov.lv>

<http://www.likumi.lv>

<http://www.nais.lv>

<http://www.lvs.lv>

<http://europe.osha.eu.int>

Ar piezīmēm un ieteikumiem, kā arī lai saņemtu papildus informāciju, var griezties:

VALSTS DARBA INSPEKCIJĀ

<http://www.vdi.gov.lv>

Kr. Valdemāra ielā 38,
Rīgā LV-1010,
Tālrunis: 7021704,
Fakss: 7021718
E-pasts: vdi@vdi.gov.lv

Bezmaksas konsultatīvais tālrunis **8008004**

Uzticības tālrunis **7312176**

Papildus plašāka un pilnīgāka informācija par darba aizsardzības jautājumiem, kā arī izdoto vadlīniju un informatīvo materiālu elektroniskās versijas pieejamas Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras Latvijas kontaktpunkta mājas lapā:

<http://www.osha.lv>

Informāciju par jaunākajām aktualitātēm, pētījumiem un situāciju Eiropas Savienības dalībvalstīs un kandidātvalstīs jūs varat atrast Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras interneta mājas lapā:

<http://agency.osha.eu.int/>

Šajā sērijā iznākušas šādas vadlīnijas:

- Drošības prasības veicot darbu elektroietaisēs
- Darba aizsardzības prasības veicot mežistrādes un meža atjaunošanas darbus
- Darba aizsardzības prasības kokapstrādē
- Darba aizsardzības prasības saskaroties ar vibrāciju darbā
- Darba aizsardzības prasības darbā ar elektromagnētiskajiem laukiem